

Odnos osobina ličnosti, zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba i subjektivne dobrobiti

Vdović, Maja

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:547838>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-20**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski Fakultet

Odsjek za psihologiju

**ODNOS OSOBINA LIČNOSTI, ZADOVOLJENJA OSNOVNIH PSIHOLOŠKIH
POTREBA I SUBJEKTIVNE DOBROBITI**

Diplomski rad

Maja Vdović

Mentor: Doc. dr. sc. Tena Vukasović Hlupić

Zagreb, 2020.

Sadržaj:

Uvod	1
Subjektivna dobrobit.....	1
Ličnost i subjektivna dobrobit	5
Osnovne psihološke potrebe i subjektivna dobrobit	9
Cilj istraživanja, problem i hipoteze.....	11
Metodologija.....	12
Sudionici	12
Mjerni instrumenti	12
Postupak.....	15
Rezultati.....	15
Preliminarne analize.....	15
Povezanost osobina ličnosti, psiholoških potreba i subjektivne dobrobiti	17
Uloga osobina ličnosti i psiholoških potreba u objašnjenju subjektivne dobrobiti	19
Rasprava	23
Metodološka ograničenja istraživanja.....	28
Teorijske i praktične implikacije	30
Zaključak	32
Literatura	33
Prilozi.....	40

Odnos osobina ličnosti, zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba i subjektivne dobrobiti

Relationship between personality traits, basic psychological need satisfaction and subjective well-being

Maja Vdović

Sažetak: Subjektivna dobrobit definira se kao kognitivna i afektivna procjena vlastitog života i obuhvaća zadovoljstvo životom te omjer doživljenog pozitivnog i negativnog afekta. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati ulogu osobina ličnosti HEXACO modela i zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba u objašnjenju subjektivne dobrobiti definirane kognitivnim, afektivnim i globalnim aspektom. Istraživanje je provedeno online anketnim upitnikom na uzorku od 409 sudionika. Aspekti subjektivne dobrobiti procijenjeni su Skalom zadovoljstva životom i Skalom pozitivnog i negativnog afekta. Osnovne psihološke potrebe procijenjene su Skalom osnovnih psiholoških potreba, dok je za procjenu ličnosti korišten HEXACO-60 upitnik. Provedene su tri paralelne hijerarhijske regresijske analize, s tri različita kriterija (zadovoljstvo životom, afektivna uravnoteženost, subjektivna dobrobit) te s tri identična prediktorska bloka (demografske varijable, HEXACO, psihološke potrebe). U sve tri analize objašnjen je statistički značajan udio varijance (43%, 61%, 65%). Samostalni pozitivni doprinos u predviđanju zadovoljstva životom imale su potrebe za kompetentnošću i autonomijom, dok su u predviđanju afektivne uravnoteženosti značajni prediktori bili (negativan) emocionalnost, ekstraverzija i ugodnost te potrebe za kompetentnošću i autonomijom. Značajni pozitivni prediktori globalne subjektivne dobrobiti bili su ekstraverzija i ugodnost te potrebe za kompetentnošću i autonomijom. Psihološke potrebe imale su veću inkrementalnu valjanost u objašnjenju varijance subjektivne dobrobiti u odnosu na osobine ličnosti HEXACO modela.

Ključne riječi: HEXACO, ličnost, osnovne psihološke potrebe, subjektivna dobrobit.

Abstract: Subjective well-being is defined as a person's cognitive and affective evaluations of his or her life that includes life satisfaction and the amount of positive and negative affect that one experiences. The aim of this study was to examine the role of HEXACO personality traits, and satisfaction of basic psychological needs in explaining subjective well-being defined by cognitive, affective and global aspects. Research was conducted via online survey on a sample of 409 participants. Aspects of subjective well-being were assessed using Satisfaction With Life Scale and Positive and Negative Affect Schedule. Basic psychological needs were assessed using Basic Need Satisfaction in General and personality traits were assessed using HEXACO-60. Three parallel hierarchical regression analyses were conducted, using three different criterion (satisfaction with life, affective balance, subjective well-being) and three identical predictor blocks (demographic variables, HEXACO, psychological needs). In all three analyses a significant amount of variance was explained (43%, 61%, 65%). Needs for competence and autonomy had a significant positive contribution in predicting life satisfaction, while (negative) emotionality, extraversion, agreeableness and needs for competence and autonomy were significant predictors of affective balance. Significant positive predictors of global subjective well-being were extraversion, agreeableness and needs for competence and autonomy. Psychological needs had bigger incremental validity in explaining the variance of subjective well-being in regards to the personality traits of the HEXACO model.

Key words: HEXACO, personality, basic psychological needs, subjective well-being.

Uvod

Subjektivna dobrobit

Subjektivna dobrobit koncept je koji se proučava stoljećima te su sreća i dobrobit pojedinca oduvijek bili intrigantni znanstvenicima i laicima (Pollock, Noser, Holden i Zeigler-Hill, 2016). Diener (1984) navodi kako su brojni znanstvenici i filozofi pokušavali definirati sreću te je dio tih definicija na sreću gledao kao na koncept koji je određen nekim vanjskim kriterijima i vrijednostima (npr. Aristotel navodi sreću kao vrhunsko dobro i cilj ljudskog života). Dio filozofa i znanstvenika oslonio se na subjektivnu perspektivu te definira dobrobit kao osobnu procjenu i evaluaciju vlastitog iskustva (npr. Marko Aurelije pisao je kako niti jedan čovjek nije sretan, ako se takvim ne smatra). Treće viđenje sreće odnosi se na ono najbližije laičkom shvaćanju dobrobiti, a to je prevladavanje ugodnih nad neugodnim emocijama (Diener, 1984). Psihologija je dugi niz godina bila usmjerena gotovo isključivo na neugodne emocije koje pojedinci doživljavaju te su ponajprije istraživani fenomeni poput anksioznosti i depresije (Myers i Diener, 1995). Empirijska istraživanja subjektivne dobrobiti počela su se provoditi početkom dvadesetog stoljeća kada nastaju prve teorije i upitnici vezani uz subjektivnu dobrobit. U početku se radilo o vrlo jednostavnim upitničkim mjerama koje su ispitivale koliko su ljudi zadovoljni svojim životom, dok je danas ovo jedna od izrazito važnih tema u psihološkim istraživanjima (Diener, Lucas i Oishi, 2002).

Danas se znanstvenici uglavnom slažu da subjektivnu dobrobit možemo definirati kao kognitivnu i afektivnu procjenu vlastitog života u cijelosti, a to najčešće obuhvaća zadovoljstvo životom te količinu pozitivnog i negativnog afekta koju pojedinac doživljava (Diener, Lucas i Oishi, 2002). Kao što je vidljivo iz definicije samog pojma, subjektivnu dobrobit možemo podijeliti na dvije komponente – kognitivnu i afektivnu. Kognitivna komponenta sastoji se od globalne procjene zadovoljstva vlastitim životom, a koju pojedinac čini na temelju procjene zadovoljstva različitim životnim domenama poput posla, braka ili međuljudskih odnosa (Myers i Diener, 1995). To je evaluativan proces prilikom kojeg pojedinac procjenjuje kvalitetu vlastitog života na temelju osobnih jedinstvenih kriterija i standarda koje si sam nameće (Pavot i Diener, 1993). Unatoč tome što postoji globalno slaganje o nekim kriterijima koji čine dobar život, poput uspješnih društvenih odnosa i zdravlja, ljudi pripisuju različitu važnost komponentama zadovoljstva

životom (Diener, Emmons, Larsen i Griffin, 1985). Pojedinci očito imaju dijelom različite i jedinstvene kriterije za dobar život te su im oni možda važniji od najčešćih domena koje se procjenjuju kao okosnice zadovoljstva i životne sreće, stoga je izrazito važno provjeriti globalno zadovoljstvo ljudi kada ispitujemo zadovoljstvo životom, a ne samo zadovoljstvo pojedinim domenama koje se smatraju važnima (Pavot i Diener, 1993).

S druge strane, afektivna komponenta subjektivne dobrobiti odnosi se na omjer doživljavanja ugodnih i neugodnih emocija u svakodnevnim životnim situacijama (Myers i Diener, 1995), pri čemu su istraživanja sustavno pokazala da frekvencija doživljenih ugodnih emocija doprinosi subjektivnoj dobrobiti (Larsen i Diener, 1987). Više istraživanja usmjerilo se na prirodu odnosa pozitivnog i negativnog afekta te su rezultati ukazivali na nezavisnost ova dva bipolarna konstrukta, što znači da količina doživljenog pozitivnog afekta nema veze s količinom doživljenog negativnog afekta i obrnuto (Watson i Tellegen, 1985; Diener i Emmons, 1985). Takav zaključak omogućio je da se afektivna komponenta subjektivne dobrobiti može operacionalizirati kao omjer pozitivnog i negativnog afekta te je tako definirana varijabla izrazito važan dio ukupne strukture subjektivne dobrobiti (Larsen i Eid, 2008).

Važno je također spomenuti i međuodnos afektivne i kognitivne komponente subjektivne dobrobiti. Naime, ove dvije komponente međusobno su umjereno pozitivno povezane (Lucas, Diener i Suh, 1996; Schimmack, Diener, Lucas i Oishi, 2002). Suh, Diener, Oishi i Triandis (2002) kao objašnjenje ove povezanosti predlažu tumačenje da se ljudi djelomično oslanjaju na svoj afekt kako bi procijenili vlastito zadovoljstvo životom, stoga povezanost afektivne i kognitivne komponente subjektivne dobrobiti ovisi o tome koliku težinu pojedinac pridaje različitim informacijama prilikom procjenjivanja zadovoljstva životom. Najčešće se zadovoljstvo životom te pozitivan i negativan afekt proučavaju kao zasebni indikatori subjektivne dobrobiti, ali moguće je i korištenje kompozitnih indikatora subjektivne dobrobiti, koji obuhvaćaju obje komponente; takvih mjera nema mnogo te znanstvenici u pravilu formiraju vlastite indikatore koristeći upitnike koji mjere kognitivnu i afektivnu komponentu subjektivne dobrobiti (npr. Andrews i Robinson, 1991, Birchler-Pedross i sur., 2009).

Suvremena istraživanja ukazuju na dvije perspektive gledanja na subjektivnu dobrobit – hedonističku i samorealizacijsku (eudemonia). Hedonistički pristup subjektivnoj dobrobiti oslanja se na zadovoljstvo koje pojedinac doživljava te poistovjećuje subjektivnu dobrobit i sreću s doživljenim ugodnim emocijama. Drugi pristup smatra da je subjektivna dobrobit više od subjektivne sreće te govori o samorealizaciji (eudemoniji), odnosno aktualizaciji vlastitih potencijala te podrazumijeva kako dobrobit nije ishod, već proces ispunjavanja vlastite svrhe i potencijala (Deci i Ryan, 2008). Međutim, između ova dva gledišta postoji značajno preklapanje kao što su pokazala istraživanja (Watermana, Schwartz i Conti, 2008; Bauera, McAdamsa i Pals, 2008). Ovu povezanost možemo pokušati objasniti na način da će osoba koja doživljava subjektivnu dobrobit putem samorealizacije nužno iskusiti i hedonističko zadovoljstvo, no neće svako hedonističko zadovoljstvo proizaći iz samorealizacije (Waterman, Schwartz, i Conti, 2008). Iako se većina znanstvenika slaže da su ove dvije perspektive povezane, važno je naglasiti postojanje različitih gledišta na subjektivnu dobrobit jer su ona važna za bolje razumijevanje tog konstrukta (Deci i Ryan, 2008).

De Neve, Diener, Tay i Xuereb (2013) navode kako znanstvena istraživanja sve više ukazuju na načine na koje sreća opipljivo donosi brojne prednosti u svakodnevnom životu; doživljavanje subjektivne dobrobiti smanjuje rizik od kardiovaskularnih bolesti, ubrzava oporavak od bolesti, smanjuje učestalost upala, dovodi do prihvatanja zdravih životnih navika te poboljšava cjelokupno zdravlje organizma. Osim zdravstvenih prednosti, doživljavanje subjektivne dobrobiti ima pozitivan utjecaj na osobni i poslovni život pojedinca pa tako osobe koje izvještavaju o višim razinama subjektivne dobrobiti također pokazuju veću razinu produktivnosti i manje izostajanja s posla, veću kreativnost i kognitivnu fleksibilnost, bolje surađuju s drugima, imaju više prihoda, ali i skloniji su prosocijalnom ponašanju, socijabilniji su te imaju kvalitetnije socijalne interakcije (De Neve i sur., 2013). Također, Skevington i Böhnke (2018) u svom su istraživanju pokazali da su naša afektivna iskustva i emocionalna dobrobit centralni za kvalitetu života pojedinca. Stoga je pitanje zašto su neki ljudi sretniji od drugih izrazito važno iz teorijskih i praktičnih razloga te je potraga za odgovorom na ovo pitanje relevantan dio psihologije (Lyubomirsky, 2001).

Brojna istraživanja postavila su pitanje tko su sretni ljudi te koje su to životne ili osobne karakteristike koje čine sretnog pojedinca (npr. Andrews i Withey, 1976; Diener, 1984; Myers i Diener, 1995; Diener, Suh, Lucas i Smith, 1999). Mnogi ljudi vjeruju da postoje manje sretna životna razdoblja te da je dob jedan od ključnih faktora koji utječe na ljudsku dobrobit (npr. adolescencija, kriza srednjih godina, starija dob), no istraživanja pokazuju kako to zapravo nije točno (Myers i Diener, 1995). S dobi se mijenjaju kriteriji po kojima pojedinci procjenjuju koliko su sretni, primjerice kasnije u životu ljudima su češće važniji socijalni odnosi i zdravlje, no poznavanje same dobi pojedinca ne govori nam ništa o tome koliko je ta osoba sretna (Herzog, Rodgers i Woodworth, 1982; prema Myers i Diener, 1995). Znanstvenici su također željeli saznati postoji li sretniji spol te se u meta-analizi 146 istraživanja koja su se bavila ovim pitanjem pokazalo da spol nije povezan sa subjektivnom dobrobiti i da objašnjava tek jedan posto varijance subjektivne dobrobiti pojedinca (Haring, Stock i Okun, 1984).

Sličan zaključak su donijela i istraživanja koja su proučavala utjecaj rase i etničke pripadnosti na subjektivnu dobrobit (Myers i Diener, 1995). Iako etnička i rasna pripadnost ne doprinose odgovaranju na pitanje tko su sretni pojedinci, kultura nam već može dati neke informacije. Naime, nacije se razlikuju u razini subjektivne dobrobiti o kojoj izvještavaju u različitim istraživanjima. Znanstvenici su uspjeli prikupiti veliku količinu informacija o različitim zemljama te su provjerili jesu li povezane s prosječnom nacionalnom srećom; zaključili su da nacije koje su siromašnije te imaju manje građanskih prava i osobnih sloboda imaju niže razine subjektivne dobrobiti (Larsen i Buss, 2005). Čak i kada su zadovoljene osnovne fiziološke potrebe u nekoj naciji, kolektivističke kulture pokazuju nižu razinu subjektivne dobrobiti od individualističkih kultura (Diener, Suh, Smith i Shao, 1995). Međutim, taj nalaz nije dosljedan kroz sva međukulturalna istraživanja (npr. Minkov, 2009).

Varijabla koja se intuitivno često spominje uz sreću je novac. Dio ljudi smatra kako se sreća može kupiti novcem, odnosno da su ljudi koji imaju puno novaca nužno sretniji od prosječnog čovjeka, a većina pak misli da bi, u slučaju samo malo viših prihoda, bili sretniji (Myers i Diener, 1995). Istraživanja koja su se bavila ovom temom dobila su ponešto drugačije rezultate. Naime, kada su pojedincu zadovoljene bazične potrebe, porast u prosječnom bogatstvu nije imao utjecaj na procijenjenu subjektivnu

dobrobit. Drugim riječima, postoji određeni prag prihoda ispod kojeg nije vjerojatno da će osoba biti sretna, ali kada osoba prijeđe taj financijski prag, više novaca neće imati utjecaj na njenu subjektivnu dobrobit (Diener i Biswas-Diener, 2002).

Kada govorimo o determinantama subjektivne dobrobiti valja spomenuti i bračni status, naime oženjeni pojedinci pokazuju više razine subjektivne dobrobiti od onih koji nisu u braku, dok najnižu razinu subjektivne dobrobiti imaju pojedinci koji su nekad bili u braku, odnosno razvedeni te udovci i udovice (Diener, Gohm, Suh i Oishi, 2000). Formalno obrazovanje također se spominje kao moguća odrednica subjektivne dobrobiti, no meta-analiza Wittera, Okuna Stocka i Haringove (1984) pokazala je da ne postoji jednoznačan trend povezanosti obrazovanja i subjektivne dobrobiti.

Uzevši u obzir sve navedeno, sve veći broj autora primjećuje generalni zaključak iz gotovo stoljeća istraživanja determinanti subjektivne dobrobiti, a to je da su objektivne okolnosti, demografske varijable i životni događaji puno slabije povezani sa subjektivnim doživljajem sreće nego što nam to nalaže intuicija i svakodnevna iskustva (Lyubomirsky, 2001). Gledajući razna istraživanja, demografske varijable zajedno objašnjavaju do 15% varijance subjektivne dobrobiti (Andrews i Withey, 1976; Diener, 1984; Diener, Suh, Lucas i Smith, 1999). Stoga se s pravom postavlja pitanje koje su to odrednice koje imaju važniji utjecaj na objašnjenje subjektivne dobrobiti? Razmotrit ćemo neke od varijabli koje bi mogle biti relevantne za subjektivnu dobrobit pojedinca.

Ličnost i subjektivna dobrobit

Shvativši da demografske varijable ne objašnjavaju velik postotak varijance subjektivne dobrobiti, istraživači su se usmjerili na odnos ličnosti i dobrobiti kako bi provjerili jesu li neki ljudi jednostavno „predodređeni“ za sreću (Larsen i Buss, 2005). Prema Larsenu i Bussu (2005) ličnost možemo definirati kao skup psihičkih osobina i mehanizama unutar pojedinca koji su organizirani i relativno trajni te utječu na interakcije i adaptacije pojedinca na okolinu. S obzirom na to da su prema postavkama osobinskog pristupa istraživanja osobine ili crte ličnosti poprilično stabilne i trajne kroz vrijeme, moguće je kako je upravo profil ličnosti jedna od determinanti subjektivne dobrobiti; to također znači da postoje pojedinci koji su naprosto u većoj mjeri predisponirani da budu sretniji od drugih (Larsen i Buss, 2005).

Dominantni osobinski model ličnosti, koji ličnost opisuje kao hijerarhijski organiziranu, je petofaktorski model. Dva najpoznatija petofaktorska modela su model Velikih Pet (eng. *Big Five Model*; Goldberg, 1990) te Pet-faktorski model (eng. *Five-Factor Model*; McCrae i Costa, 1987). Iako oba modela pretpostavljaju postojanje pet faktora ličnosti, oni su nastali na različitim teorijskim okvirima te postoje neke sadržajne razlike pa je tako model Velikih Pet nastao na temelju leksičkih istraživanja na engleskom jeziku i osobine ličnosti u ovom modelu su ekstraverzija, ugodnost, emocionalna stabilnost, savjesnost i intelekt (Goldberg, 1990). Pet-faktorski model McCrae-a i Coste (1987) nastao je pomoću upitnika konstruiranog na osnovi faktorsko analitičke strategije te su široke dimenzije ličnosti koje on postavlja ekstraverzija, ugodnost, savjesnost, neuroticizam te otvorenost k iskustvima (Larsen i Buss, 2005). Razlika u ova dva modela vidljiva je u faktorima emocionalne stabilnosti i neuroticizma, no ova dva faktora zapravo se ponašaju kao suprotni polovi iste dimenzije. Najveća razlika odnosi se na peti faktor, koji je u modelu Velikih Pet definiran kao intelekt, dok je u Pet-faktorskom modelu definiran kao otvorenost k iskustvima. Ovaj faktor se na temelju leksičkih istraživanja u različitim kulturama može različito definirati te je on međukulturalno najmanje stabilna osobina u okviru petofaktorskog modela ličnosti (Larsen i Buss, 2005).

Na temelju prvih istraživanja ličnosti i subjektivne dobrobiti pokazalo se da su otvoreni i društveni ljudi (Smith, 1979; prema Larsen i Buss, 2005) te emocionalno stabilni pojedinci i oni koji imaju niže razine neuroticizma sretniji (Wessman i Ricks, 1966; prema Larsen i Buss, 2005). Uz pomoć tih nalaza Costa i McCrae postavljaju model prema kojem osobine ličnosti ekstraverzije i neuroticizma utječu na sreću na izravan i neizravan način i to tako da ekstraverzija utječe na doživljaj ugodnih emocija, a neuroticizam na doživljaj neugodnih emocija koje su u osnovi afektivne subjektivne dobrobiti pojedinca (Costa i McCrae, 1980). Izravan model odnosa osobina ličnosti i subjektivne dobrobiti pretpostavlja da će ljudi izloženi istim situacijama doživljavati više ugodnih ili neugodnih emocija, ovisno o osobinama ličnosti koje posjeduju. Prema neizravnom modelu, ličnost će utjecati na životni stil pojedinca te će osobe s izraženom osobinom ekstraverzije birati životni stil koji potiče pozitivnije ishode, dok će pojedinci s izraženom osobinom neuroticizma birati životni stil koji će poticati negativnije ishode te na taj način poticati doživljaj ili pozitivnog ili negativnog afekta u svakodnevnim situacijama, koji će onda imati utjecaj na subjektivnu dobrobit (Larsen i Buss, 2005).

Stoga, iako osobine ličnosti mogu direktno utjecati na tendencije da iskusimo ugodne ili neugodne emocije, one mogu biti instrumentalne u stvaranju uvjeta koji promiču sreću (McCrae i Costa, 1991).

Povezanost ekstraverzije i neuroticizma sa subjektivnom dobrobiti potvrdila su mnoga istraživanja, no razmatrajući petofaktorski model ličnosti i druge osobine ličnosti su pokazale značajne povezanosti s ovim konstruktom (Emmons i Diener, 1985; Costa, McCrae i Zonderman, 1987; McCrae i Costa, 1991; Tkach i Lyubomirsky, 2006). Rezultati su pokazali da su osobine ekstraverzije, ugodnosti i savjesnosti petofaktorskog modela pozitivno povezane, dok je neuroticizam sustavno negativno povezan sa subjektivnom dobrobiti. Osobine otvorenosti ka iskustvima, odnosno intelekta, u istraživanjima pokazuju neznačajne povezanosti ili su rezultati nekonzistentni (Emmons i Diener, 1985; Costa, McCrae i Zonderman, 1987; McCrae i Costa, 1991; Tkach i Lyubomirsky, 2006). Prema istraživanjima, navedene osobine ličnosti objašnjavaju od 18% do 50% varijance subjektivne dobrobiti operacionalizirane na različite načine (npr. Aghababaei i Arji, 2014; Brajša-Žganec, Ivanović i Kaliterna Lipovčan, 2011; Gutiérrez, Jiménez, Hernández i Pcn, 2005; Hayes i Joseph, 2003).

Petofaktorski model ličnosti godinama je bio dominantan model kojim su se osobine ličnosti operacionalizirale te je većina istraživanja, koja su u svom fokusu imale ličnost i njene korelate, upravo koristila ovaj model ličnosti. U novije vrijeme sve je zastupljeniji HEXACO model ličnosti sa šest faktora, autora Leea i Ashton (2004), koji su uvidjeli kako se u brojnim jezicima i kulturama u leksičkim analizama pojavljuje šest faktora ličnosti. Ovaj model sastoji se od sljedećih dimenzija: iskrenost-poniznost (iskrenost, poštenje, izbjegavanje pohlepe i skromnost), emocionalnost (bojažljivost, anksioznost, ovisnost o drugima, sentimentalnost), ekstraverzija (socijalno samopoštovanje, socijalna odvažnost, društvenost i živost), ugodnost (tendencija opraštanja, nježnost, fleksibilnost i strpljenje), savjesnost (organiziranost, marljivost, perfekcionizam i razboritost) te otvorenost k iskustvima (uvažanje estetike, radoznalost, kreativnost i nekonvencionalnost). Iako po samim dimenzijama ličnosti možemo zaključiti da je ovaj model sličan Pet-faktorskom modelu te modelu Velikih Pet, HEXACO ima i značajnih razlika (Ashton i Lee, 2005). Faktori ličnosti koji su približno jednaki u oba modela su ekstraverzija, savjesnost i otvorenost k iskustvima (Ashton, Lee

i De Vries, 2014). Osobine iskrenost-poniznost, emocionalnost te ugodnost u HEXACO modelu ličnosti ne odgovaraju u potpunosti osobinama ugodnosti i neuroticizma (emocionalne stabilnosti) u petofaktorskim modelima. Tri navedena faktora ličnosti HEXACO modela uključuju varijancu povezanu s ugodnošću i neuroticizmom (emocionalnom stabilnošću) u petofaktorskim modelima ličnosti te dodatnu varijancu koja tim modelima nije zahvaćena (Ashton, Lee i De Vries, 2014). U HEXACO modelu faktor emocionalnosti ne obuhvaća osobine povezane s ljutnjom, koje se u petofaktorskim modelima nalaze u osobini neuroticizma (emocionalne stabilnosti), te ih zamjenjuje osobinama povezanim sa sentimentalnošću, koje su u petofaktorskim modelima dio faktora ugodnosti (Ashton, Lee i De Vries, 2014). Ugodnost u HEXACO modelu sadrži osobine povezane s niskom razinom ljutnje (poput faceta tendencije opraštanja i strpljivosti) te ne obuhvaća aspekte koji se odnose na sentimentalnost kao u petofaktorskim modelima (Ashton, Lee i De Vries, 2014). Osobina koja razlikuje HEXACO model od petofaktorskih modela je dimenzija ličnosti iskrenost-poniznost, koja obuhvaća osobine iskrenosti, skromnosti, poštenja i izbjegavanja pohlepe (Lee i Ashton, 2008).

Upravo radi dodavanja šestog faktora te ponešto drugačije operacionalizacije faktora ličnosti unutar HEXACO modela, mogli bismo pretpostaviti da će povezanost sa subjektivnom dobrobiti biti veća u odnosu na povezanost s petofaktorskim modelima što su neka istraživanja potvrdila (Aghababaei i Arji, 2014; Pollock, Noser, Holden i Zeigler-Hill, 2016; Romero, Villar i López-Romero, 2015). Postoji znatno manje istraživanja ličnosti i subjektivne dobrobiti u kojoj je uključen HEXACO model, no unatoč tomu istraživanja koja se jesu bavila ovom temom sva ukazuju na sličan obrazac povezanosti. Kao što bi se očekivalo s obzirom na povezanost petofaktorskih modela sa subjektivnom dobrobiti i sličnosti nekih faktora ličnosti između ova dva modela, osobine ekstraverzije i savjesnosti HEXACO modela konzistentno su pozitivno povezane sa subjektivnom dobrobiti. Pozitivna povezanost sa subjektivnom dobrobiti također je pronađena za ugodnost iz HEXACO modela ličnosti, dok emocionalnost pokazuje negativnu povezanost. Osobine ličnosti iskrenost-poniznost te otvorenost k iskustvima pokazuju nejednoznačne ili neznačajne povezanosti s konstruktom subjektivne dobrobiti (Aghababaei i Arji, 2014; Pollock, Noser, Holden i Zeigler-Hill, 2016; Romero, Villar i López-Romero, 2015; Aghababaei, Błachnio, Arji, Chiniforoushan, Tekke i Mehrabadi,

2016). Navedene osobine ličnosti HEXACO modela objasnile su između 22% i 50% varijance subjektivne dobrobiti operacionalizirane na različite načine (npr. Aghababaei i Arji, 2014).

Možemo zaključiti da ličnost ima značajnu ulogu u objašnjenju subjektivne dobrobiti te je važan faktor za razmotriti kada istražujemo ovaj konstrukt. Isto tako treba imati na umu da je HEXACO model ličnosti slabije istražen te da potencijalno može doprinijeti razumijevanju subjektivne dobrobiti, stoga bi bilo korisno dodatno proučiti kakav je odnos subjektivne dobrobiti i ličnosti mjerene ovim modelom (Pollock, Noser, Holden i Zeigler-Hill, 2016).

Osnovne psihološke potrebe i subjektivna dobrobit

Jedan od konstrukata koji se također dovodi u vezu sa subjektivnom dobrobiti su osnovne psihološke potrebe. Teorija koja se nalazi u podlozi ovog konstrukta naziva se teorija samoodređenja (eng. *Self-Determination Theory*, SDT; Ryan i Deci, 2000) te se definira kao pristup ljudskoj motivaciji koji naglašava važnosti razvoja unutarnjih resursa za razvoj ličnosti i bihevioralne samoregulacije. Ova teorija pretpostavlja da je ljudska dobrobit usko povezana sa zadovoljavanjem osnovnih psiholoških potreba. Ovakvo gledište na subjektivnu dobrobit oslanja se na samorealizacijsku perspektivu koja, kao što smo ranije naveli, definira sreću i dobrobit kao put do aktualizacije vlastitih potencijala. U središtu ove teorije stoga su faktori koji pojedincu omogućavaju psihološki rast i razvoj (Deci i Ryan, 2000). Fiziološka ili psihološka osnovna potreba, po definiciji Ryana i Decia (2000a), je stanje koje osobi daje energiju koja, ukoliko je zadovoljena, doprinosi zdravlju i dobrobiti, no ako se ne zadovolji pogoduje razvoju patologije i smanjenju dobrobiti. Same psihološke potrebe povećavaju spremnost osobe da traži proaktivne uvjete koji najbolje zadovoljavaju naše potrebe (Reeve, 2010). Ryan i Deci (2000a) predlažu postojanje triju osnovnih psiholoških potreba (kompetentnost, autonomija i povezanost), koje moraju biti zadovoljne kroz životni vijek pojedinca kako bi iskusili neprekidan osjećaj integriteta, dobrobiti te samorealizacije.

Potreba za kompetentnošću je osnovna psihološka potreba koja osigurava prirodni izvor motivacije kako bi pojedinac tražio optimalne izazove u koje ulaže svoj napor. U podlozi ove potrebe nalazi se želja da ostvarimo učinkovitu interakciju s vlastitom

okolinom uvježbavajući sposobnosti i vještine te tražeći i svladavajući izazove za koje su te vještine potrebne (Reeve, 2010). Ova psihološka potreba navodi se kao jedan od glavnih preduvjeta za ostvarenje samopouzdanja i samopoštovanja, dok nedostavno zadovoljena potreba za kompetentnošću dovodi do osjećaja bespomoćnosti te stvaranja negativne slike o sebi (Deci i Ryan, 2000).

Potreba za autonomijom podrazumijeva ponašanje koje je samoodređeno, odnosno vođeno našim interesima i željama, a ukoliko je naše ponašanje ili razmišljanje pod utjecajem vanjske sile, ono nije autonomno (Reeve, 2010). U stanju pretjerane vanjske kontrole, kada pojedinac ima osjećaj da ne kreira vlastito ponašanje, mogu se pojaviti veće razine frustracije te smanjeno zadovoljstvo životom (Deci i Ryan, 2000). Osjećaj autonomije promiče korisnost i životni smisao te se pojedinci koji imaju ispunjeniju potrebu za autonomijom bolje prilagođavaju u različitim situacijama (Reeve, 2010).

Osjećaj pripadnosti potreban je svakome te se upravo on nalazi u podlozi psihološke potrebe za povezanošću. Ova potreba podrazumijeva uspostavljanje bliskih emocionalnih veza te prisnosti i privrženosti s relevantnim drugima. Društvene veze lako se stvaraju te su u podlozi velikog dijela ljudskih ponašanja, stoga nije čudno da je ova potreba jedna od centralnih potreba ljudske vrste. Povezanost je izrazito važna jer su pojedinci kojima je njihova potreba za povezanošću ispunjena otporniji na stres, bolje funkcioniraju te imaju manje psihičkih poteškoća (Reeve, 2010).

Istraživanja koja su se bavila odnosom psiholoških potreba i subjektivne dobrobiti ukazuju na postojanje značajne povezanosti između zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba i subjektivne dobrobiti operacionalizirane na različite načine (Reis, Sheldon, Gable, Roscoe, i Ryan, 2000; Deci i Ryan, 2000; Demir. i Özdemir, 2010; Chang, Huang i Lin, 2015; Martela i Ryan, 2016; Molix i Nichols, 2013; Bratko i Sabol, 2006). Konzistentno se pokazuje da pojedinci koji izvještavaju o višem stupnju zadovoljenja osnovnih psiholoških potrebama također izvještavaju o većim razinama afektivne i kognitivne komponente subjektivne dobrobiti (Chang, Huang i Lin, 2015; Martela i Ryan, 2016; Molix i Nichols, 2013).

Bratko i Sabol (2006) istraživali su osobine ličnosti i osnovne psihološke potrebe kao prediktore subjektivne dobrobiti te ih je zanimalo koji će od navedena dva seta varijabli u većoj mjeri predviđati zadovoljstvo životom, tj. u istraživanju su uključili dvije ponešto različite perspektive (osobinsku i motivacijsku) gledanja na zadovoljstvo životom. Njihovo istraživanje pokazalo je da i osobine ličnosti i psihološke potrebe samostalno objašnjavaju značajan udio varijance zadovoljstva životom, međutim zadovoljenje osnovnih psiholoških potreba imalo je veću inkrementalnu valjanost povrh osobina ličnosti operacionaliziranih petofaktorskim modelom ličnosti (modelom Velikih Pet) u predviđanju zadovoljstva životom. Zaključak ovog istraživanja bio je izrazito zanimljiv te je sa sobom nosio brojne praktične i teorijske implikacije, no s obzirom da je od njegovog provođenja prošlo gotovo 15 godina, bilo bi poželjno proširiti i dopuniti spoznaje. S obzirom na to da je u navedenom istraživanju korištena samo kognitivna komponenta subjektivne dobrobiti, odnosno zadovoljstvo životom, bilo bi korisno istražiti vrijedi li ovaj nalaz i za afektivnu komponentu subjektivne dobrobiti. Također, s obzirom da sve više istraživanja koja se bave ličnošću koristi HEXACO model, bilo bi zanimljivo provjeriti hoće li se replicirati nalaz o većoj inkrementalnoj valjanosti psiholoških potreba u predviđanju subjektivne dobrobiti u usporedbi s osobinama ličnosti kada se umjesto petofaktorskog modela koristi HEXACO model sa šest faktora. Upravo smo to željeli provjeriti ovim istraživanjem.

Cilj istraživanja, problem i hipoteze

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati ulogu osobina ličnosti HEXACO modela i zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba u predikciji kognitivne i afektivne komponente subjektivne dobrobiti te njihovog kompozita.

Problem: Ispitati ulogu osobina ličnosti HEXACO modela i zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba u objašnjenju varijance individualnih razlika u doživljaju zadovoljstva životom, afektivne uravnoteženosti (omjer pozitivnog i negativnog afekta) i kompozitnog rezultata subjektivne dobrobiti u svakodnevnom životu.

Hipoteza 1-3: Osobine ličnosti ekstraverzija, ugodnost, savjesnost i (negativno) emocionalnost, mjerene HEXACO-60 upitnikom ličnosti, te zadovoljenje psiholoških potreba za kompetentnošću, autonomijom i povezanošću, mjerene upitnikom psiholoških potreba, imat će statistički značajan samostalan doprinos u objašnjenju varijance:

(H1) kognitivnog aspekata subjektivne dobrobiti, mjerenog upitnikom zadovoljstva životom SWLS. Zadovoljenje psiholoških potreba imat će inkrementalnu valjanost u objašnjenju varijance kognitivne subjektivne dobrobiti povrh osobina ličnosti.

(H2) afektivnog aspekata subjektivne dobrobiti (afektivna uravnoteženost), mjerenog upitnikom pozitivnog i negativnog afekta PANAS. Zadovoljenje psiholoških potreba imat će inkrementalnu valjanost u objašnjenju varijance afektivne subjektivne dobrobiti povrh osobina ličnosti.

(H3) kompozitnog rezultata subjektivne dobrobiti, mjerenog upitnikom SWLS i PANAS. Zadovoljenje psiholoških potreba imat će inkrementalnu valjanost u objašnjenju varijance kompozitnog rezultata subjektivne dobrobiti povrh osobina ličnosti.

Metodologija

Sudionici

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku iz opće populacije, a sudionika je sveukupno bilo 409, od čega 24.2% muškaraca te 75.1% žena¹. Prosječna dob sudionika iznosila je 26.1 ($SD = 6.79$), s rasponom dobi od 18 do 57 godina. U istraživanju je sudjelovalo najviše pojedinaca koji su većinu svog života proveli u jako malom gradu ili na selu (manje od 10 000 stanovnika) i to 39.9%, dok je sudionika koji su većinu života proveli u velikom gradu (više od 100 000 stanovnika) bilo 31.8%. Većina sudionika bili su studenti (53.3%) ili stalno zaposleni pojedinci (26.4%) te najveći broj sudionika procjenjuje prihode svog kućanstva kao prosječne (64.3%). Oko trećine sudionika završilo je preddiplomski studij ili višu školu (35.7%), trećina diplomski studij (31.1%), te trećina srednju školu (31.5%). Po pitanju bračnog/romantičnog statusa, sudionici u podjednakoj mjeri izjašnjavaju da su u ljubavnim vezama (42.8%) ili slobodni (41.8%). Detaljnije informacije o demografskim i socio-ekonomskim karakteristikama sudionika nalaze se u Prilogu A.

Mjerni instrumenti

Demografske karakteristike sudionika ispitane su pitanjima osmišljenima za potrebe ovog istraživanja, a prikupljeni su podatci o spolu, dobi, veličini mjesta u kojem

¹ Troje sudionika na ovo pitanje odabralo je ponuđeni odgovor „ne želim odgovoriti“.

su proveli najveći dio svog života, prosječnim prihodima kućanstva, najvišem postignutom stupnju obrazovanja, trenutnom statusu zaposlenja te bračnom statusu.

Skala zadovoljstva životom (eng. *Satisfaction with life scale*, SWLS; Pavot i Diener, 1993) je upitnik kojim se ispituje kognitivni aspekt subjektivne dobrobiti, a sastoji se od pet čestica na kojima sudionik treba označiti koliko se s navedenom tvrdnjom slaže ili ne slaže na skali Likertovog tipa sa sedam uporišnih točaka (1 = u potpunosti se ne slažem, 7 = u potpunosti se slažem). Ukupan rezultat na ovoj skali formira se kao jednostavna linearna kombinacija odgovora na svih pet čestica, a veći rezultat ukazuje na veću razinu zadovoljstva životom. Istraživanja pokazuju da se pouzdanost unutarnje konzistencije ovog upitnika kreće u rasponu $\alpha = .79 - .89$. U ranijem istraživanju na hrvatskom uzorku pouzdanost tipa unutarnje konzistencije iznosila je $\alpha = .79$ (Bratko i Sabol, 2006), dok je u ovom istraživanju pouzdanost unutarnje konzistencije iznosila $\alpha = .82$.

Skala pozitivnog i negativnog afekta (eng. *Positive and Negative Affect Schedule*, PANAS; Watson, Clark i Tellegen, 1988) upitnička je mjera koja ispituje pozitivni i negativni afekt te se može koristiti u operacionalizaciji afektivnog aspekta subjektivne dobrobiti. Sastoji se od 20 čestica koje opisuju različita afektivna stanja, a ispitanici na skali Likertovog tipa s pet uporišnih točaka (1 = uopće ne, 5 = izrazito) procjenjuju koliko su se često općenito osjećali na taj način². U ovom istraživanju korištena je skraćena verzija ovog upitnika koji je prilagodila Križanić (2013). Korišteni upitnik sastojao se od 16 čestica (zabrinuto, veselo, usamljeno, zainteresirano, uplašeno, fokusirano, ljutito, opušteno, uznemireno, oduševljeno, nervozno, sretno, tužno, uzbuđeno, razdražljivo, nadahnuto) na kojem se čestina doživljenih emocija procjenjivala na skali Likertovog tipa sa sedam uporišnih točaka (1 = uopće ne, 4 = umjereno, 7 = izrazito). Čestice su u ovaj skraćeni upitnik izabrane prema svojim psihometrijskim svojstvima nakon adaptacije upitnika PANAS-X na hrvatski jezik (Križanić, 2013). Od 16 čestica, osam su bili indikatori pozitivnog afekta, a osam negativnog afekta, te su dva skalna rezultata formirana kao jednostavna linearna kombinacija odgovora na osam čestica, posebno za pozitivni i posebno za negativni afekt. Afektivna uravnoteženost formirana je kao razlika

² PANAS je moguće koristiti uz različiti vremenski intervalom u uputi: u ovom trenutku, danas, proteklih nekoliko dana, protekli tjedan, proteklih nekoliko tjedana, protekla godina, općenito (Watson, Clark i Tellegen, 1988).

između skalnog rezultata pozitivnog i negativnog afekta (Mutak i Vukasović Hlupić, 2017). Cronbachovim alpha koeficijentom su izračunate pouzdanosti unutarnje konzistencije na ovom uzorku te su dobivene zadovoljavajuće vrijednosti: $\alpha = .85$ za pozitivan afekt i $\alpha = .87$ za negativan afekt.

HEXACO-60 (Ashton i Lee, 2009) upitnik je ličnosti koji procjenjuje šest faktora ličnosti od kojih je svaki reprezentiran s po četiri facete. Sastoji se od 60 čestica na kojima je zadatak ispitanika procijeniti koliko se slažu s tvrdnjama koje se odnose na njih na skali Likertovog tipa s pet uporišnih točaka (1 = u potpunosti se ne slažem, 5 = u potpunosti se slažem). Od 60 čestica upitnika, svaka od šest širokih dimenzija ličnosti operacionalizirana je s po 10 čestica, dok su facete operacionalizirane s po dvije ili tri čestice. U ovom istraživanju korišten je hrvatski prijevod ove verzije upitnika (Babarović i Šverko, 2013). Ukupni rezultat na faktorima ličnosti izračunat je kao uprosječna jednostavna linearna kombinacija procjena na 10 čestica. Prema istraživanju HEXACO upitnika na hrvatskom uzorku od 970 sudionika, Babarović i Šverko (2013) potvrdili su šesto-faktorsku strukturu te navode pouzdanosti pojedinih dimenzija ovog upitnika: $\alpha = .83$ za dimenziju iskrenost-poniznost, $\alpha = .78$ za emocionalnost, $\alpha = .82$ za ekstraverziju, $\alpha = .85$ za ugodnost, $\alpha = .83$ za savjesnost te $\alpha = .83$ za otvorenost k iskustvima. U ovom istraživanju također su izračunate zadovoljavajuće pouzdanosti dimenzija ličnosti HEXACO upitnika Cronbachovim alpha koeficijentom: $\alpha = .76$ za iskrenost-poniznost, $\alpha = .80$ za emocionalnost, $\alpha = .81$ za ekstraverziju, $\alpha = .73$ za ugodnost, $\alpha = .74$ za savjesnost i $\alpha = .78$ za otvorenost k iskustvima.

Skala osnovnih psiholoških potreba (eng. *Basic Need Satisfaction in General*, BNSG; Deci i Ryan, 2000) upitnik je koji se sastoji od 21 čestice koje ispituju zadovoljenje osnovnih psiholoških potreba (autonomije, kompetentnosti i povezanosti). Sedam čestica odnosi se na zadovoljenje potrebe za autonomijom, šest čestica procjenjuje zadovoljenje potrebe za kompetentnošću, dok osam čestica procjenjuje zadovoljenje potrebe za povezanošću. Odgovori se daju na skali Likertovog tipa sa sedam uporišnih točaka na kojima sudionici procjenjuju koliko se pojedine tvrdnje odnose na njih (1 = uopće se ne slažem, 7 = u potpunosti se slažem s tvrdnjom). Nakon što se potrebne čestice rekodiraju, tri skalna rezultata formiraju se kao uprosječna jednostavna linearna kombinacija odgovarajućih čestica. Pouzdanost izračunata Cronbachovim alpha koeficijentom u istraživanju Bratko i Sabol (2006) na hrvatskom uzorku iznosila je $\alpha =$

.73 za autonomiju, $\alpha = .71$ za kompetentnost te $\alpha = .74$ za potrebu za povezanošću. U ovom istraživanju pouzdanosti su bile identične istraživanju Bratko i Sabol (2006).

Za potrebe ovog istraživanja odlučili smo formirati mjeru globalne subjektivne dobrobiti. Rezultate na Skali zadovoljstva životom te rezultat afektivne uravnoteženosti (operacionaliziran kao razlika između skalnog rezultata pozitivnog i negativnog afekta) standardizirali smo pretvorivši ih u z-vrijednosti. Globalnu subjektivnu dobrobit operacionalizirali smo kao kompozit standardiziranih skalnih rezultata navedenih upitničkih skala. Svakom od skalnih rezultata pridružili smo ponder od 0.5 kako bi obje skale imale jednak doprinos, unatoč različitom broju pitanja unutar skale.

Postupak

Podatci su prikupljeni putem Google obrazaca na internetskoj domeni google.docs.com. Na početku upitnika nalazila se detaljna uputa u skladu sa svim etičkim načelima psihologijskih istraživanja, a koja je naglašavala dobrovoljnost i anonimnost sudjelovanja u istraživanju. Prije svakog od pojedinačnih upitnika korištenih u anketi nalazila se odgovarajuća uputa. Redoslijed ispunjavanja upitnika bio je: HEXACO-60, Skala osnovnih psiholoških potreba, Skala zadovoljstva životom, Skala pozitivnog i negativnog afekta te na kraju demografska pitanja (svaki od upitnika na posebnoj stranici). Sudionike smo prikupljali metodom „snježne grude“ putem društvenih mreža. Ispunjavanje upitnika u prosjeku je trajalo oko 10 minuta. Odgovori na pitanja bili su obavezni te stoga nije bilo podataka koji nedostaju. Podatci su prikupljeni u periodu od četiri tjedna (prosinac 2019. - siječanj 2020. godine) te su obrađeni računalnim programom za obradu podataka SPSS v.23.

Rezultati

Preliminarne analize

Kao što možemo vidjeti u Tablici 1, osobine HEXACO modela ličnosti imaju ujednačene aritmetičke sredine, nešto više od teorijske srednje vrijednosti skale. Prema aritmetičkim sredinama osnovnih psiholoških potreba vidljivo je da je distribucija njihovih rezultata blago negativno asimetrična, odnosno da su prosječne vrijednosti odgovora ispitanika pomaknute prema maksimalnoj vrijednosti ostvarivoj na ovom upitniku. Kada promatramo vrijednosti upitničkih mjera kojima smo u ovom istraživanju

mjerili subjektivnu dobrobit, također je vidljivo da su distribucije mjera zadovoljstava životom te pozitivnog afekta blago negativno asimetrične, dok se prosječni rezultat negativnog afekta kreće oko teorijske srednje vrijednosti skale. Uvidom u rezultate na dimenziji afektivne uravnoteženosti (PA-NA), koju smo koristili u daljnjim analizama u ovom istraživanju, vidljivo je da su rezultati aritmetičke sredine nešto viši od teorijske srednje vrijednosti.

Tablica 1

Prikaz deskriptivne statistike i distribucija skalnih rezultata HEXACO osobina ličnosti, osnovnih psiholoških potreba i aspekata subjektivne dobrobiti ($N = 409$)

	<i>M</i>	<i>SD</i>	Min	Max	Skew	Kurt	K-S	p_{K-S}
Iskrenost-poniznost (H)	3.56	0.71	1.00	5.00	-0.34	0.09	0.06	.002
Emocionalnost (E)	3.48	0.73	1.40	4.90	-0.28	-0.050	0.06	.001
Ekstraverzija (X)	3.35	0.70	1.20	5.00	-0.25	-0.31	0.05	.01
Ugodnost (A)	3.09	0.64	1.40	4.70	-0.07	-0.56	0.07	.001
Savjesnost (C)	3.53	0.62	1.60	4.90	-0.26	-0.21	0.05	.01
Otvorenost k iskustvima (O)	3.70	0.70	1.60	5.00	-0.55	-0.14	0.10	.001
Kompetentnost	4.97	1.02	1.83	7.00	-0.031	-0.30	0.08	.001
Autonomija	5.14	0.92	1.86	7.00	-0.29	-0.04	0.05	.01
Povezanost	5.65	0.82	2.50	7.00	-0.43	0.04	0.06	.001
Zadovoljstvo životom	23.36	6.29	7	35	-0.37	-0.60	0.08	.001
Pozitivan afekt	4.79	0.98	1	7	-0.35	0.09	0.06	.01
Negativan afekt	2.98	1.02	1	6	0.29	-0.29	0.06	.001
PA-NA	1.81	1.71	-5	6	-0.35	0.35	0.06	.004
SWB	0.00	0.90	-2.53	2.19	-0.41	-0.26	0.06	.004

Legenda: *M* = aritmetička sredina; *SD* = standardna devijacija; Min = minimalna empirijska vrijednost raspona rezultata; Max = maksimalna empirijska vrijednost raspona rezultata; Skew = skewness (asimetričnost distribucije); Kurt = kurtosis (spljoštenost distribucije); K-S = Kolmogorov-Smirnovljeva z-vrijednost; p_{K-S} = stupanj značajnosti Kolmogorov-Smirnovljeve z-vrijednosti; PA-NA = afektivna uravnoteženost (razlika pozitivnog i negativnog afekta); SWB = kompozitna mjera subjektivne dobrobiti.

Osim prethodno navedenih vrijednosti izračunali smo i indikatore asimetričnosti i spljoštenosti distribucija te smo testirali normalitet distribucije Kolmogorov-Smirnovljevim testom, koji je pokazao da rezultati na svim navedenim varijablama statistički značajno odstupaju od normalne distribucije. Valja napomenuti da se radi o strogom testu te da se distribucije čije su vrijednosti asimetričnosti i spljoštenosti između -2 i +2 mogu smatrati približno normalnima (Field, 2009; Ryu 2011). Budući da: (i) su indikatori asimetričnosti i spljoštenosti na našem uzorku bili unutar raspona [-0.60, 0.35], (ii) je vizualna inspekcija grafičkih prikaza rezultata pokazala da distribucije rezultata nalikuju normalnim distribucijama, (iii) Petz, Kolesarić i Ivanec (2012) navode da uz dovoljno veliki uzorak blaga asimetričnost distribucija varijabli ne mora imati veliki utjecaj na veličinu koeficijenta korelacije. Vizualnom inspekcijom grafičkih prikaza rezidualnih rezultata provjerili smo je li zadovoljena pretpostavka o homoscedasticitetu te je potvrđeno kako su rezidualni rezultati normalno distribuirani. Radi prethodno navedenog zaključili smo kako je u daljnjim analizama opravdano koristiti planirane parametrijske postupke.

Povezanost osobina ličnosti, psiholoških potreba i subjektivne dobrobiti

U idućem koraku obrade podataka izračunali smo povezanost varijabli korištenih u ovom istraživanju pomoću bivarijatnih Pearsonovih koeficijenta korelacije, koje su prikazane u Tablici 2. Od demografskih podataka u daljnje analize uključili smo samo spol i dob radi kontinuirane prirode varijable dobi te radi prethodno pronađenih povezanosti spola (makar se ne radi o kontinuiranoj varijabli) i subjektivne dobrobiti (Haring, Stock i Okun, 1984). Također, željeli smo u regresijskoj analizi kontrolirati utjecaj ovih varijabli na naše podatke. Korelacije svih demografskih te prediktorskih i kriterijskih varijabli prikazane su u Prilogu B.

Kao što je vidljivo iz Tablice 2, demografske varijable koje smo uvrstili u analizu nisu u visokim korelacijama s ostalim prediktorima i kriterijima te su statistički značajne korelacije u sferi malih i umjerenih veličina učinka (Cohen, 1992). Pronađena je povezanost spola i osobina iskrenost-poniznost, emocionalnost te savjesnost i to u smjeru da su osobe ženskog spola postizale više rezultate na ovim faktorima ličnosti, no korelacije su umjerene (Cohen, 1992). Značajnom, ali malom, pokazala se i povezanost spola s negativnim afektom te afektivnom uravnoteženosti, gdje ova korelacija ukazuje

Tablica 2

Korelacije skalnih rezultata HEXACO osobina ličnosti, osnovnih psiholoških potreba i aspekata subjektivne dobrobiti ($N = 409$)

	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1. Spol	.04	.22**	.44**	-.04	.04	.10*	-.08	-.06	.07	.07	.00	-.04	.13**	-.10*	.05
2. Dob	1	.19**	-.04	.09	.10*	.09	.05	.08	-.08	.01	.05	.06	-.05	.07	.06
3. H		1	.08	.07	.18*	.22*	.03	.08	.19*	.09	.12*	.14**	-.16**	.17**	.17**
4. E			1	-.15*	-.04	.07	.01	-.15*	-.16*	.10	-.08	-.15**	.36**	-.30**	-.21**
5. X				1	.13**	.29**	.06	.57**	.49**	.58**	.47**	.55**	-.50**	.62**	.61**
6. A					1	.04	.09	.06	.10*	.23**	.12*	.21**	-.31**	.30**	.24**
7. C						1	.01	.44**	.18**	.13**	.27**	.28**	-.13**	.24**	.29**
8. O							1	.05	.01	.03	-.02	.05	.03	.01	-.01
9. Kompetentnost								1	.55**	.45**	.58**	.57**	-.46**	.60**	.66**
10. Autonomija									1	.60**	.54**	.48**	-.51**	.58**	.63**
11. Povezanost										1	.45**	.45**	-.38**	.49**	.52**
12. Zadovoljstvo životom											1	.55**	-.48**	.61**	.90**
13. Pozitivan afekt												1	-.46**	.85**	.78**
14. Negativan afekt													1	-.86**	-.75**
15. PA-NA														1	.90**
16. SWB															1

Legenda: ** $p < .01$; * $p < .05$; Spol: 1 = muški, 2 = ženski, 3 = ne želim odgovoriti; H = iskrenost-poniznost; E = emocionalnost; X = ekstraverzija; A = ugodnost; C = savjesnost; O = otvorenost k iskustvima; PA-NA = razlika pozitivnog i negativnog afekta, afektivna uravnoteženost; SWB = kompozitna mjera subjektivne dobrobiti.

na više negativnog afekta kod žena. Varijabla dobi pokazala se značajno povezanom s osobinama iskrenost-poniznost te ugodnost, u smjeru da stariji pojedinci postižu više rezultate na ovim faktorima, ali se ponovno radilo o maloj veličini učinka (Cohen, 1992).

Osobine ličnosti HEXACO modela teorijski bi trebale biti međusobno neovisne, no dobivene su povezanosti ugodnosti i savjesnosti s osobinom iskrenost-poniznost te negativna povezanost ekstraverzije s osobinom emocionalnosti i pozitivna s ugodnosti i savjesnosti. Međutim, važno je napomenuti kako su sve interkorelacije HEXACO osobina ličnosti u sferi malih veličina učinaka (Cohen, 1992). Osnovne psihološke potrebe za kompetentnošću, autonomijom i povezanošću međusobno su umjereno do visoko povezane. Kao što navode Ryan i Deci (2000b), psihološke potrebe nisu same po sebi kontradiktorne, stoga je logično i očekivati da će ispunjenje potreba biti donekle povezano.

Kada razmatramo korelacije između varijabli koje se odnose na subjektivnu dobrobit, one su u međusobno umjerenim do visokim korelacijama što je i očekivano, kao što smo naveli u uvodu. Naravno, pogotovo je očekivano postojanje statistički značajnih visokih korelacija između pojedinačnih varijabli i njihovih kompozitnih rezultata (npr. afektivna uravnoteženost = pozitivni - negativni afekt; SWB = 0.5 zadovoljstvo životom + 0.5 afektivna uravnoteženost).

Možemo uočiti da su osobine HEXACO modela ličnosti iskrenost-poniznost, ekstraverzija, ugodnost te savjesnost pozitivno povezane sa svim varijablama subjektivne dobrobiti, a korelacije su male do umjerene (Cohen, 1992). Osobina emocionalnosti je negativno povezana gotovo sa svim kriterijskim varijablama, osim zadovoljstva životom, dok otvorenost k iskustvima nije povezana s mjerama subjektivne dobrobiti. Zadovoljenje osnovnih psiholoških potreba pokazalo se povezano sa svim mjerama subjektivne dobrobiti te su te povezanosti umjerene do visoke (Cohen, 1992).

Uloga osobina ličnosti i psiholoških potreba u objašnjenju subjektivne dobrobiti

Kako bismo odgovorili na naše istraživačko pitanje koristili smo hijerarhijsku regresijsku analizu, koja nam omogućuje testiranje samostalnog doprinosa pojedinih blokova varijabli, uz klasično testiranje doprinosa pojedinačnih varijabli unutar blokova,

u objašnjavanju varijance subjektivne dobrobiti. Rezultati analize prikazani su u Tablici 3.

Tablica 3.

Rezultati hijerarhijske regresijske analize: demografske varijable, osobine ličnosti te osnovne psihološke potrebe kao prediktori tri indikatora subjektivne dobrobiti ($N=409$)

	Zadovoljstvo životom			Afektivna uravnoteženost			Subjektivna dobrobit		
	β_{M1}	β_{M2}	β_{M3}	β_{M1}	β_{M2}	β_{M3}	β_{M1}	β_{M2}	β_{M3}
Spol	.00	-.00	-.03	-.10*	-.03	-.05	-.06	-.02	-.04
Dob	.05	-.02	.03	.07	-.04	.00	.07	-.03	.02
H		.06	.02		.10**	.08		.09	.05
E		-.04	.03		-.22**	-.17**		-.14**	-.08
X		.42**	.10		.53**	.28**		.53**	.21**
A		.05	.04		.21**	.20**		.15**	.14**
C		.17**	.04		.18**	.02		.16**	.03
O		-.05	-.05		-.05	-.05		-.06	-.05
Kompetentnost			.33**			.25**			.33**
Autonomija			.26**			.22**			.27**
Povezanost			.07			.05			.07
R^2 (R^2_{adj})	.00 (.00)	.26 (.24)	.43 (.42)	.02 (.01)	.50 (.49)	.61 (.60)	.01 (.00)	.44 (.43)	.62 (.61)
F	0.45	17.38	27.26	3.02	50.19	55.78	1.45	39.94	57.70
p	.64	<.001	<.001	.05	<.001	<.001	.24	<.001	<.001
ΔR^2		.26	.17		.49	.11		.44	.17
$F_{\Delta R^2}$		22.98	40.04		64.96	35.79		51.40	58.84
$p_{\Delta R^2}$		<.001	<.001		<.001	<.001		<.001	<.001

Legenda: β = vrijednost standardiziranog regresijskog koeficijenta; M1, M2, M3 = Grupe prediktora u hijerarhijskoj regresijskoj analizi (modeli); R^2 = ukupni doprinos objašnjennoj varijanci; R^2_{adj} = korigirani ukupni doprinos objašnjennoj varijanci; F = vrijednost ukupnog F -omjera; ΔR^2 = doprinos pojedine grupe prediktora objašnjennoj varijanci; $F_{\Delta R^2}$ = vrijednost F -omjera za dodanu grupu prediktora, * $p < .05$, ** $p < .01$.

Provedene su tri paralelne hijerarhijske regresijske analize s tri različita kriterija: zadovoljstvo životom, afektivna uravnoteženost te kompozitna mjera subjektivne dobrobiti. U prvi korak hijerarhijske regresijske analize uključili smo varijable spol i dob kako bismo kontrolirali njihov mogući doprinos objašnjenju varijance kriterija. U drugom koraku analize kao prediktorske varijable uključili smo osobine ličnosti HEXACO modela, dok je zadnji korak analize uključivao osnovne psihološke potrebe. Na ovaj način provjerili smo imaju li psihološke potrebe inkrementalnu valjanost povrh osobina ličnosti u objašnjenju varijance subjektivne dobrobiti operacionalizirane na tri različita načina³.

S obzirom na to da u prvom koraku demografske varijable nisu bile značajni prediktori niti jednog aspekta subjektivne dobrobiti, možemo proučiti iduće korake analize kako bismo odgovorili na naše istraživačko pitanje. Za kriterij zadovoljstva životom, vidimo da su i osobine ličnosti ($\Delta R^2 = 25.6\%$) i psihološke potrebe ($\Delta R^2 = 17.2\%$) imale statistički značajan doprinos objašnjenju varijance. U drugom koraku samostalni pozitivni doprinos imale su osobine ekstraverzije i savjesnosti, ali kada smo u idućem koraku u analizu uključili osnovne psihološke potrebe, značajan samostalni pozitivni doprinos u objašnjavanju kriterija imale su samo potrebe za kompetentnošću i autonomijom, dok osobine ličnosti više nisu bile značajni prediktori zadovoljstva životom. Ovakvim ishodom nismo iznenađeni jer, ukoliko pogledamo korelacije između ovih prediktorskih varijabli u Tablici 2, očito je da su ove varijable značajno povezane. Završni model objasnio je 43% varijance zadovoljstva životom. Navedeni rezultati nisu potvrdili našu prvu hipotezu jer, unatoč značajnom samostalnom doprinosu osobinskih varijabli i psiholoških potreba u predikciji zadovoljstva životom, te značajnoj inkrementalnoj prediktivnosti psiholoških potreba povrh osobina ličnosti, jedini značajni prediktori u završnom koraku hijerarhijske regresijske analize bile su psihološke potrebe

³ Provedene su još tri paralelne hijerarhijske regresijske analize u kojima se drugi blok prediktora sastojao od osnovnih psiholoških potreba, a treći blok prediktora od HEXACO osobina ličnosti. Rezultati i interpretacija ove analize prikazani su u Prilogu C. Osobine ličnosti nisu imale statistički značajan doprinos povrh osnovnih psiholoških potreba ($\Delta R^2 = 42.0\%$) u objašnjenju varijance kriterija zadovoljstva životom. Za kriterij afektivne uravnoteženosti statistički značajan doprinos imale su i osnovne psihološke potrebe ($\Delta R^2 = 46.9\%$) i osobine ličnosti ($\Delta R^2 = 12.4\%$), dok su za kriterij kompozitne mjere subjektivne dobrobiti statistički značajan samostalni doprinos također imale osnovne psihološke potrebe ($\Delta R^2 = 55.1\%$) i osobine ličnosti ($\Delta R^2 = 5.7\%$). Inkrementalna valjanost osobina ličnosti HEXACO modela povrh psiholoških potreba bila je statistički značajna za dva navedena kriterija, no u usporedbi s inkrementalnom valjanošću psiholoških potreba povrh HEXACO osobina ličnosti, bila je manja.

za kompetentnošću i autonomijom, ali ne i očekivane osobine ličnosti te potreba za povezanosti.

Drugi kriterij bila je afektivna uravnoteženost, odnosno razlika pozitivnog i negativnog afekta. I za ovaj kriterij vidimo da su i osobine ličnosti ($\Delta R^2 = 48.6\%$) i psihološke potrebe ($\Delta R^2 = 10.6\%$) imale statistički značajan doprinos objašnjenju varijance. U drugom koraku samostalni doprinos imale su osobine iskrenost-poniznost, emocionalnost (negativno), ekstraverzija, ugodnost i savjesnost, a kada smo u idućem koraku u analizu uključili osnovne psihološke potrebe, značajan samostalni doprinos u objašnjavanju kriterija imale su osobine emocionalnosti (negativno), ekstraverzije i ugodnosti te potrebe za kompetentnošću i autonomijom. Nakon uvođenja ovih varijabli u model doprinos emocionalnosti, ekstraverzije te ugodnosti se smanjio, dok je savjesnost prestala značajno doprinositi predikciji kriterija. Završni model objasnio je 60.7% varijance afektivne uravnoteženosti. Navedeni rezultati nisu potvrdili našu drugu hipotezu jer, unatoč značajnom samostalnom doprinosu osobinskih varijabli i psiholoških potreba u predikciji afektivne uravnoteženosti, te značajnoj inkrementalnoj prediktivnosti psiholoških potreba povrh osobina ličnosti, značajni prediktori u završnom koraku hijerarhijske regresijske analize ne uključuju savjesnost i potrebu za povezanosti kao pozitivne prediktore.

Treći kriterij u ovom istraživanju bila je kompozitna mjera subjektivne dobrobiti koju smo formirali na temelju rezultata Skale zadovoljstva životom te Skale pozitivnog i negativnog afekta. Za ovaj kriterij vidljivo je da su i osobine ličnosti ($\Delta R^2 = 43.7\%$) i psihološke potrebe ($\Delta R^2 = 17.1\%$) imale statistički značajan doprinos objašnjenju varijance. U drugom koraku samostalni doprinos imale su osobine emocionalnost (negativno), ekstraverzija, ugodnost i savjesnost, no kada smo u idućem koraku u analizu uključili osnovne psihološke potrebe, značajan pozitivni samostalni doprinos u objašnjenju kriterija zadržale su osobine ekstraverzije i ugodnosti te potrebe za kompetentnošću i autonomijom. Nakon uvođenja osnovnih psiholoških potreba u model doprinos osobina ekstraverzije i ugodnosti se smanjio, dok su emocionalnost i savjesnost prestali značajno doprinositi predikciji kriterija. Završni model objasnio je 61.5 % varijance kompozitne mjere subjektivne dobrobiti. Navedeni rezultati nisu potvrdili našu treću hipotezu jer, unatoč značajnom samostalnom doprinosu osobinskih varijabli i psiholoških potreba u predikciji kompozitne mjere subjektivne dobrobiti, te značajnom

inkrementalnoj prediktivnosti psiholoških potreba povrh osobina ličnosti, značajnoj prediktori u završnom koraku hijerarhijske regresijske analize ne uključuju emocionalnost kao negativan prediktor te savjesnost i potrebu za povezanosti kao pozitivne prediktore.

Rasprava

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati ulogu osobina ličnosti i zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba u objašnjenju varijance individualnih razlika u subjektivnoj dobrobiti. Nema mnogo istraživanja u svijetu koja su simultanim uključivanjem dviju teorijskih perspektiva pokušala objasniti varijancu subjektivne dobrobiti, a prema našim spoznajama na hrvatskoj populaciji provedeno je do sada samo jedno takvo istraživanje za koje znamo da je istovremeno proučavalo osobine ličnosti i psihološke potrebe kao prediktore subjektivne dobrobiti, istraživanje Bratka i Sabol (2006). U tom istraživanju subjektivna dobrobit operacionalizirana je kao zadovoljstvo životom, odnosno istraživana je samo kognitivni aspekt, a korišten je petofaktorski model ličnosti. U ovom istraživanju pokušali smo proširiti i osuvremeniti spoznaje u ovom području na način da smo kriterij operacionalizirali na tri načina: kao zadovoljstvo životom, afektivnu uravnoteženost i kompozitnu mjeru subjektivne dobrobiti, obuhvativši i kognitivni i afektivni aspekt našeg kriterija. Također smo odlučili koristiti HEXACO upitnik ličnosti sa šest faktora jer se u prethodnim istraživanjima pokazalo da objašnjava dodatni postotak varijance u subjektivnoj dobrobiti povrh petofaktorskog modela (Aghababaei i Arji, 2014). S obzirom na rezultate istraživanja Bratka i Sabol (2006), koji su pokazali da psihološke potrebe imaju veću snagu u predviđanju zadovoljstva životom u usporedbi s osobinama ličnosti, krenuli smo od pretpostavke kako će zadovoljenje psiholoških potreba značajno doprinijeti objašnjenju varijance subjektivne dobrobiti (operacionalizirane na tri načina) povrh osobina ličnosti HEXACO modela. Oslanjajući se na prethodna istraživanja također smo pretpostavili koje će osobine i potrebe biti značajni prediktori.

Istraživanja koja su se bavila povezanošću subjektivne dobrobiti i osobina ličnosti HEXACO modela pokazala su da ekstraverzija, ugodnost i savjesnost pozitivno koreliraju s različitim mjerama subjektivne dobrobiti, dok je povezanost za emocionalnost bila negativna. Za osobine iskrenost-pozornost te otvorenost k iskustvima podatci nisu bili konzistentni te se u određenim istraživanjima pokazala značajna

povezanost sa subjektivnom dobrobiti, dok u drugima nije (npr. Pollock i sur., 2016; Romero, Villar i López-Romero, 2015; Aghababaei i sur., 2016). Stoga smo u ovom istraživanju prepostavili da će osobine ličnosti ekstraverzije, savjesnosti i ugodnosti biti pozitivno, a osobina emocionalnosti negativno povezana sa sve tri mjere subjektivne dobrobiti te da će se u multivarijantnoj analizi pokazati kao značajni prediktori.

Rezultati hijerarhijskih regresijskih analiza nisu u potpunosti potvrdili naše hipoteze. Potvrdili smo značajan udio objašnjene varijance kognitivnog (43%), afektivnog (61%) i kompozitnog (62%) aspekta subjektivne dobrobiti. Potvrdili smo i značajan samostalni doprinos blokova osobina ličnosti i psiholoških potreba u objašnjenju varijance kognitivnog, afektivnog i kompozitnog aspekta subjektivne dobrobiti. Potvrdili smo i važan nalaz o inkrementalnoj valjanosti psiholoških potreba povrh osobina ličnosti u predikciji sva tri aspekta subjektivne dobrobiti. Međutim, nismo potvrdili očekivane doprinose pojedinih prediktora (zadovoljstvo životom: osobine emocionalnosti, ekstraverzija, ugodnost, savjesnost i potreba za povezanosti; afektivna uravnoteženost: savjesnost i potreba za povezanosti; kompozitna mjera subjektivne dobrobiti: emocionalnost, savjesnost i potreba za povezanosti).

Rezultati ovog istraživanja ukazuju na to da će za subjektivnu dobrobit ljudi zadovoljavanje njihovih osnovnih potreba za kompetentnošću i autonomijom biti izrazito bitno, no također ne smijemo zaboraviti utjecaj osobina ličnosti (ekstraverzije, ugodnosti i emocionalnosti za afektivnu uravnoteženost te ekstraverzije i ugodnosti za kompozitnu mjeru subjektivne dobrobiti), koje uz dvije psihološke potrebe značajno utječu na doživljavanje sreće i dobrobiti. Zanimljivo je kako navedene varijable više doprinose objašnjenju afektivnog i kompozitnog aspekta subjektivne dobrobiti (60-65%), dok je njihov doprinos u objašnjenju kognitivnog aspekta subjektivne dobrobiti značajan, ali ipak niži (43%).

Valja istaknuti kako smo osobinama ličnosti HEXACO modela i osnovnim psihološkim potrebama objasnili velik postotak varijance u afektivnom i kompozitnom aspektu subjektivne dobrobiti, a prema našim saznanjima nije bilo prethodnih istraživanja koja su istovremeno proučavala doprinos ovih prediktora u objašnjavanju varijance navedenih varijabli.

Važno je razmotriti zašto su se psihološke potrebe za kompetentnošću i autonomijom pokazale kao najsnažniji prediktori za sve tri operacionalizacije subjektivne dobrobiti. Kao što smo naveli u uvodu, subjektivna dobrobit evaluativan je proces u kojem pojedinci vlastitu subjektivnu dobrobit procjenjuju na temelju jedinstvenih kriterija (Pavot i Diener, 1993). Uzevši u obzir strukturu uzorka korištenog u ovom istraživanju, gdje je prosječna dob sudionika iznosila 26 godina, nije neobično da bi upravo potrebe za kompetentnošću i autonomijom bile ključne za subjektivnu dobrobit pojedinca. Možemo pretpostaviti da su pojedincima u mladoj odrasloj dobi za životno zadovoljstvo centralniji osjećaji ispunjenja autonomije i kompetentnosti, dok je moguće da bi ljudi u zrelijoj dobi ispunjenju potrebe za povezanosti dali veću važnost prilikom procjenjivanja vlastite subjektivne dobrobiti. Studentska populacija mogla bi imati i više prilika za ispunjenje potreba za kompetentnošću i autonomijom. Sam studentski život pruža više mogućnosti odabira i regulacije vlastitog ponašanja nakon odlaska iz roditeljskog doma (Butković, Tomas, Španić, Vukasović Hlupić i Bratko, 2019). Isto tako studentima se nudi puno više mogućnosti za ispunjavanje vlastite potrebe za kompetentnošću u vidu optimalnih izazova u kojima mogu uvježbavati vlastite sposobnosti i vještine. Moguće je da mlađa životna dob sa sobom nosi različite životne prioritete od zrelije životne dobi pa potreba za povezanosti nije imala značajan samostalni doprinos u objašnjavanju varijance subjektivne dobrobiti, makar je u bivarijantnom odnosu dijelila između 15 i 30% varijance s indikatorima subjektivne dobrobiti.

Temelj ovakvih rezultata možda se nalazi i u motivacijskim teorijama koje su u podlozi osnovnih psiholoških potreba. Teorija samoodređenja definira se kao pristup motivaciji koji naglašava važnost razvoja unutarnjih resursa za razvoj ličnosti i samoregulacije (Ryan i Deci, 2000a). Iz definicije je vidljivo da ova teorija pretpostavlja da se ljudska ličnost razvija kroz razvoj naših unutarnjih resursa, odnosno kroz zadovoljenje osnovnih psiholoških potreba. Murray i McAdams (1938) smatraju da su potrebe i osobine ličnosti usko povezane i to na način da su potrebe pokretači ljudskih ponašanja te tvrde da se ličnost formira upravo pod utjecajem različitih potreba koje ljudi mogu imati. Ukoliko je ispunjenje osnovnih psiholoških potreba dijelom u podlozi individualnih razlika u profilima ličnosti kod ljudi, nije neobično da se između psiholoških potreba i osobina ličnosti upravo potrebe pokažu kao snažniji prediktor subjektivne dobrobiti.

Moramo se osvrnuti i na osobine ličnosti za koje smo očekivali da će se u hijerarhijskim regresijskim analizama pokazati značajnim prediktorima subjektivne dobrobiti. Naime, za kriterij zadovoljstva životom niti jedna od osobina ličnosti, za koje smo očekivali da će imati samostalan doprinos, nije doprinosila objašnjenju varijance kriterija u završnom koraku analize. Valja napomenuti da su prije uvođenja psiholoških potreba u analizu, osobine ekstraverzije i savjesnosti imale statistički značajan doprinos u predviđanju zadovoljstva životom. Jedno moguće objašnjenje ovakvog nalaza je da je veza osobina ličnosti i zadovoljstva životom indirektna, tj. da ju posreduje neki mehanizam, koji je zajednički i psihološkim potrebama. Možemo također pretpostaviti da postoje i drugi faktori koje u ovom istraživanju nismo ispitali, a koji bi mogli imati snažniji utjecaj na zadovoljstvo životom.

Za kriterije afektivne uravnoteženosti te kompozitnu mjeru subjektivne dobrobiti samo su se neke od osobina ličnosti, za koje smo pretpostavili da će imati samostalan doprinos u objašnjenju varijance kriterija, pokazale značajnim prediktorima. Razlog ovakvih rezultata možemo pokušati pronaći i u interkorelacijama osobina ličnosti HEXACO modela te korelacijama između osobina ličnosti i psiholoških potreba. Naime, korelacije psiholoških potreba za kompetentnošću i autonomijom s osobinama ličnosti su u sferi malih do velikih veličina učinka (Cohen, 1992), što je moglo utjecati na rezultate u regresijskim analizama.

Iz ovakvih rezultata analize možemo pretpostaviti da ova dva skupa varijabli dijele mehanizam kojim utječu na subjektivnu dobrobit. Moguće je da su osobine ličnosti važan faktor koji povećava vjerojatnost ponašanja koja imaju ulogu u zadovoljenju psiholoških potreba te na taj način posredno utječu na osjećaj zadovoljenja subjektivne dobrobiti. Međutim, moguće je i da psihološke potrebe imaju ulogu medijatora u povezanosti osobina ličnosti i subjektivne dobrobiti. Pollock i suradnici (2015) istražili su hoće li orijentacije k sreći biti medijator odnosa između osobina ličnosti i subjektivne dobrobiti te su rezultati pokazali da su orijentacije k sreći djelomično posredovale tu povezanost. Ovaj nalaz je zanimljiv jer su orijentacije k sreći konstrukt koji, kao i osnovne psihološke potrebe, u svojoj podlozi ima Teoriju samoodređenja (Ryan i Deci, 2000b). Stoga se čini vjerojatnim da je odnos između ličnosti, psiholoških potreba i subjektivne dobrobiti složeniji nego li se do sada mislilo.

Rezultate dobivene u ovom istraživanju možemo usporediti s onima istraživanja Bratko i Sabol (2006), gdje je na temelju petofaktorskog modela ličnosti i osnovnih psiholoških potreba objašnjeno 21% varijance zadovoljstva životom. U ovom istraživanju objašnjeno je 43% varijance zadovoljstva životom te se čini da je, iako osobine HEXACO modela ličnosti u završnom modelu nisu imale samostalan doprinos, predikcija zadovoljstva životom u ovom istraživanju bila uspješnija. S obzirom da je struktura uzorka navedenog istraživanja relativno slična uzorku našeg istraživanja (većina sudionika ženskog spola, dobi između 18 i 24 godine, studenti) ne možemo objasniti dvostruko veći postotak objašnjene varijance uzorkom koji je u ovom istraživanju korišten. Međutim možemo se osvrnuti na vremenski trenutak u kojem su podatci prikupljeni. Istraživanje Bratka i Sabol (2006) provodilo se u drugačijem povijesnom trenutku te je moguće da je samo vrijeme provođenja istraživanja utjecalo na rezultate. Moramo razmotriti i činjenicu da su podatci korišteni u ovom istraživanju prikupljeni kroz prosinac i siječanj, u vrijeme zimskih blagdana te ne možemo isključiti mogućnost da su ljudi davali drugačije odgovore na pitanja pod utjecajem vanjskih faktora ili (post)blagdanskog razdoblja. Primjerice, moguće je da su ljudi procjenjivali zadovoljstvo vlastitim životom višim, ali i osnovne psihološke potrebe zadovoljenijima, pod utjecajem ugodnih emocija koje su doživljavali iz drugih razloga.

Dobivene rezultate važno je smjestiti u kontekst teorijskih pristupa na kojima smo temeljili provedeno istraživanje. Ovo istraživanje polazilo je od dva teorijski različita pristupa koji pokušavaju objasniti što pojedince dovodi do osjećaja subjektivne dobrobiti. Osobinska perspektiva pretpostavlja da su crte ličnosti relativno stabilne i trajne kroz vrijeme i situacije, a takav pogled na ličnost podrazumijeva da je povezanost ličnosti i subjektivne dobrobiti određena većom predispozicijom pojedinca da bude sretan i zadovoljan vlastitim životom (Larsen i Buss, 2005). S druge strane, motivacijska perspektiva teorije samoodređenja počiva na pretpostavci da sreća nije urođena, već naglašava važnost razvoja unutarnjih resursa koji kroz zadovoljenje potreba za kompetentnošću, autonomijom i povezanosti doprinose razvoju osjećaju integriteta, samorealizacije i dobrobiti (Ryan i Deci, 2000a). Iako rezultati ovog istraživanja pokazuju da su potrebe za kompetentnošću i autonomijom bile najsnažniji prediktori subjektivne dobrobiti (operacionalizirane na tri različita načina), to ne znači da osobine ličnosti ne igraju značajnu ulogu u razumijevanju ovog koncepta. Iako osobine ličnosti

moгу direktno utjecati na našu sklonost da doživljavamo ugodne ili neugodne emocije, ličnost može biti instrument u stvaranju uvjeta koji dovode do subjektivne dobrobiti (McCrae i Costa, 1991). Pa tako određen profil ličnosti može biti važan dio ispunjavanja vlastitih potencijala kroz ispunjenje psiholoških potreba. Stoga je važno naglasiti da iako su ova dva teorijska pristupa različita kod razumijevanja koncepta subjektivne dobrobiti, nisu međusobno isključiva.

Rezultati dobiveni ovim istraživanjem idu u prilog samorealizacijskoj perspektivi gledanja na subjektivnu dobrobit. Ovakav pristup smatra da subjektivna dobrobit podrazumijeva aktualizaciju vlastitih potencijala te ispunjavanje vlastite svrhe. Rezultati istraživanja koji su pokazali da psihološke potrebe više doprinose objašnjenju varijance subjektivne dobrobiti, ukazuju na važnost rada na sebi. Ukoliko je uistinu subjektivna dobrobit proces ispunjavanja vlastitih potencijala i vlastite svrhe, rad na sebi doprinosi puno svakodnevnom životu pojedinca. Osim što je aktualizacija vlastitih potencijala sama po sebi pozitivna, ako utječe na naš doživljaj subjektivne dobrobiti donosi i razne dodatne prednosti za koje su istraživanja pokazala da su povezane s višom razinom subjektivne dobrobiti (De Neve i sur., 2013). Važno je naglasiti kako unatoč tome što je zadovoljenje osnovnih psiholoških potreba povezano sa samorealizacijskom perspektivom subjektivne dobrobiti, to ne isključuje hedonistički pogled na ovaj koncept koji se oslanja na zadovoljstvo i ugodne emocije koje pojedinac doživljava. Stoga na temelju rezultata ovog istraživanja možemo reći kako su životno zadovoljstvo te ugodne emocije pojedinca važne za ljudsku subjektivnu dobrobit, no ne smijemo zaboraviti da je ispunjenje vlastitih potencijala izuzetno važan faktor koji utječe na osobnu procjenu subjektivne dobrobiti.

Metodološka ograničenja istraživanja

Prilikom interpretacije rezultata treba razmotriti i metodološka ograničenja koja su se javila u ovom istraživanju. Prvenstveno, istraživanje je provedeno putem online upitnika te takav način prikupljanja podataka sam po sebi nosi određena ograničenja. Naime, u ovakvim vrstama istraživanjima nije moguće kontrolirati u kojim uvjetima sudionici ispunjavaju anketu pa stoga nije moguće osigurati jednake uvjete ispunjavanja upitnika za sve sudionike. Također, uzorak u ovom istraživanju bio je prigodan i prikupljen metodom snježne grude, što ograničava mogućnost generalizacije rezultata jer smo upitnik dijelili na društvenim mrežama našim prijateljima i poznanicima te je samim

time narušena reprezentativnost. Trebamo se osvrnuti i na uzorak sudionika jer su većinom prevladavale osobe ženskog spola, mlađe životne dobi, većina sudionika provela je veći dio svog života u malom mjestu te su sudionici većinom bili studenti i visokoobrazovani pojedinci s prosječnim do iznadprosječnim prihodima. Ovakav uzorak nije reprezentativan za opću populaciju, već je odraz populacije korisnika interneta koji se odazivaju na volonterske ankete pa je stoga mogućnost generaliziranja nalaza ovog istraživanja ograničena.

Varijabla subjektivne dobrobiti korištena u ovom istraživanju nije u potpunosti kulturalno nepristrana, tj. Larsen i Buss (2005) navode kako se procjene subjektivne dobrobiti mijenjaju ovisno o kulturi, a s obzirom da je ovo istraživanje provedeno na hrvatskom uzorku, dobivene rezultate ne bi trebali generalizirati na različite kulture.

Treba se i osvrnuti na metodu prikupljanja podataka u ovom istraživanju, naime provedeni upitnik temelji se na samoizvještajima, koji sa sobom nose određene nedostatke. Ljudi često na pitanja odgovaraju na način da se prikažu u određenom svjetlu, čak i ako ti odgovori ne odražavaju njihovo pravo ponašanje i doživljavanje (McDonald, 2008). Iako je ovo istraživanje bilo anonimno, dobrovoljno i bez ikakve naknade sudionicima, ne možemo sa sigurnošću tvrditi da su sudionici iskreno odgovarali na pitanja u upitniku. Pojedinci često odabiru odgovore za koje smatraju da su socijalno poželjni ili preuveličavaju vlastite karakteristike te su skloni samozavaravanju i biraju odgovore koje bi željeli da su istiniti za njih (McDonald, 2008).

Jedno od metodoloških ograničenja koje se uvijek veže uz korelacijska istraživanja je pitanje uzročnosti. Ovakav nacrt istraživanja isključuje donošenje zaključaka o uzročno-posljedičnim vezama te, iako je u našem istraživanju pronađena povezanost osobina ličnosti i psiholoških potreba sa subjektivnom dobrobiti, ne možemo opravdano tvrditi jesu li navedene varijable uzrok, posljedica ili kovarijate subjektivne dobrobiti.

Cjelokupno područje subjektivne dobrobiti često je istraživana tema u psihologiji te do sad znamo jako puno o ovoj temi. Unatoč tome, postoji još mnogo nerazjašnjenih faktora koji utječu na subjektivnu dobrobit pojedinca te smo ovim istraživanjem htjeli barem malo produbiti naša znanja o ovom području. S obzirom da nema mnogo istraživanja koja su se bavila odnosom HEXACO modela ličnosti, osnovnih psiholoških

potreba i subjektivne dobrobiti potrebno je provesti još istraživanja na ovu temu kako bi se proširilo razumijevanje dinamike između ova tri aspekta subjektivne dobrobiti. Bilo bi korisno istražiti i koji bi drugi konstrukti mogli utjecati na zadovoljstvo životom s obzirom da smo od sva tri kriterija subjektivne dobrobiti pomoću osnovnih psiholoških potreba i osobina ličnosti HEXACO modela objasnili najmanji postotak varijance upravo ovog konstrukta. Uzimajući u obzir navedene metodološke nedostatke istraživanja bilo bi korisno provesti istraživanje u kojem bi se varijable operacionalizirale procjenama od strane relevantnih drugih. Unatoč tome što za varijable zadovoljenja psiholoških potreba i neke aspekte subjektivne dobrobiti to ne bi bilo u potpunosti moguće (ili smisleno), neki autori navode kako subjektivna dobrobit i osobine ličnosti pokazuju zadovoljavajuće slaganje mjera samoprocjene i procjene drugih (Lepper, 1998; Larsen i Buss, 2005). Stoga bi potencijalno bilo korisno vidjeti hoće li se rezultati ovog istraživanja replicirati ukoliko se koriste procjene drugih. U budućim istraživanjima također bi bilo korisno uključiti neke moguće indikatore subjektivne dobrobiti poput samopouzdanja, srama od vlastitog tijela, prosocijalnog ponašanja i sličnih konstrukata kao kriterijske varijable.

Teorijske i praktične implikacije

Subjektivna dobrobit koncept je koji se proučava dugi niz godina te je važna tema u psihologiji. Unatoč tome znanstvenici nisu u potpunosti odgonetnuli najvažnije faktore koji utječu na dobrobit, stoga je važno istraživati koji su faktori odgovorni za visoke razine subjektivne dobrobiti koja, kao što smo naveli u uvodu, ima brojne poželjne korelate u svakodnevnom životu (De Neve i sur., 2013). Ovo istraživanje dodatno doprinosi literaturi koja se bavi subjektivnom dobrobiti s obzirom da se bavilo istovremenim proučavanjem prediktora subjektivne dobrobiti iz dviju perspektiva – osobinske i motivacijske. Jedino istraživanje za koje znamo da se bavilo ovom temom je istraživanje Bratka i Sabol (2006), pri čemu su u obzir uzeli samo kognitivnu komponentu subjektivne dobrobiti te petofaktorski model ličnosti. U ovom istraživanju u obzir smo uzeli i afektivnu i kognitivnu komponentu te kompozitnu mjeru subjektivne dobrobiti, a koristili smo HEXACO upitnik ličnosti, s ciljem dopune nalaza spomenutog istraživanja te pružanje suvremene i dopunjene perspektive u proučavanju ovog istraživačkog problema.

U praktičnom smislu važno je znati koji faktori utječu na subjektivnu dobrobit s obzirom da ona ima pozitivan utjecaj na zdravlje, kognitivne procese te osobni i poslovni život. U ovom istraživanju ispitivali smo utjecaj osobina ličnosti te zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba na subjektivnu dobrobit te su rezultati pokazali kako zadovoljenje osnovnih psiholoških potreba značajno doprinosi subjektivnoj dobrobiti povrh osobina ličnosti. Ovakav nalaz važan je iz više razloga; naime osobine ličnosti su po svojoj prirodi relativno stabilne strukture koje uglavnom nisu podložne velikim trajnim promjenama, dok se osjećaj zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba može u većoj mjeri mijenjati ovisno o različitim okolinskim uvjetima pojedinca (Larsen i Buss, 2005; Ryan i Deci, 2000a). S obzirom na dinamičnu prirodu potreba, možemo zaključiti da ukoliko je njihovo ispunjenje važno za subjektivnu dobrobit pojedinca, možemo utjecati na osjećaj zadovoljenja potreba i na taj način podići razinu dobrobiti pojedinca te potaknuti pozitivne efekte koje sama dobrobit ima na život i funkcioniranje ljudi. Ovakav zaključak ima više praktičnih implikacija; naime pojedinci koji nisu zadovoljni svojim životom te doživljavaju više neugodnih emocija skloniji su razvoju psihičkih smetnji i poremećaja (De Neve i sur., 2013). Ukoliko se može utjecati na njihovu subjektivnu dobrobit putem poticanja ispunjena osnovnih psiholoških potreba, ovakav nalaz mogao bi biti izuzetno koristan u kliničke i terapijske svrhe. Istraživanja su pokazala kako su pojedinci koji izvještavaju o višim razinama subjektivne dobrobiti skloniji prakticiranju dobrih zdravstvenih navika, bržem oporavku od raznih bolesti, poboljšanju kardiovaskularnog zdravlja i zdravlja endokrinog sustava te bi mogućnost utjecaja na subjektivnu dobrobit bila izrazito korisna u zdravstvenoj psihologiji (De Neve i sur., 2013). Utjecajem na zadovoljenje osnovnih psiholoških potreba mogli bi stoga utjecati i na sveukupno zdravlje i oporavak pojedinca. Također, u organizacijskom kontekstu bi povećanjem subjektivne dobrobiti zaposlenika mogli povećati njihovu produktivnost i kreativnost, potaknuti poželjno organizacijsko ponašanje, bolju suradnju s kolegama i sklonost timskom ponašanju (De Neve i sur., 2013).

Zaključak

Ovo istraživanje ispitalo je odnos osobina ličnosti HEXACO modela, zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba i subjektivne dobrobiti operacionalizirane kroz kognitivni, afektivni i kompozitni aspekt subjektivne dobrobiti. Rezultati hijerarhijskih regresijskih analiza pokazali su da su HEXACO osobine ličnosti i osnovne psihološke potrebe objasnile 43% varijance zadovoljstva životom, 61% varijance afektivne uravnoteženosti te 62% varijance kompozitne mjere subjektivne dobrobiti. Osnovne psihološke potrebe imale su inkrementalnu valjanost povrh HEXACO osobina ličnosti za sva tri kriterija subjektivne dobrobiti. Samostalni doprinos u predviđanju zadovoljstva životom imale su potrebe za kompetentnošću i autonomijom, dok su u predviđanju afektivne uravnoteženosti samostalni doprinos imale osobine emocionalnosti, ekstraverzije i ugodnosti te potrebe za kompetentnošću i autonomijom. Samostalni doprinos u predviđanju kompozitne mjere subjektivne dobrobiti imale su osobine ekstraverzije i ugodnosti te psihološke potrebe za kompetentnošću i autonomijom. Psihološke potrebe za kompetentnošću i autonomijom pokazale su se kao najsnažniji prediktori u objašnjavanju varijance subjektivne dobrobiti.

Literatura

- Aghababaei, N. i Arji, A. (2014). Well-being and the HEXACO model of personality. *Personality and Individual Differences, 56*, 139-142.
- Aghababaei, N., Błachnio, A., Arji, A., Chiniforoushan, M., Tekke, M. i Mehrabadi, A. F. (2016). Honesty–humility and the HEXACO structure of religiosity and well-being. *Current Psychology, 35*(3), 421-426.
- Andrews, F. M. i Robinson J. P. (1991). Measures of Subjective Well-Being. U: Robinson, J. P., Shaver, P. R. i Wrightsman, L. S. (Ur.). *Measures of Personality and Social Psychological Attitudes: Measures of Social Psychological Attitudes* (Vol. 1). (str.61-113). Academic Press.
- Andrews, F. M. i Withey, S. B. (1976). *Social indicators of well-being: Americans' perceptions of life quality*. Springer Science & Business Media.
- Ashton, M. C. i Lee, K. (2005). Honesty-humility, the Big Five, and the five-factor model. *Journal of Personality, 73*(5), 1321-1354.
- Ashton, M. C. i Lee, K. (2009). The HEXACO–60: A short measure of the major dimensions of personality. *Journal of Personality Assessment, 91*(4), 340-345.
- Ashton, M. C., Lee, K. i De Vries, R. E. (2014). The HEXACO Honesty-Humility, Agreeableness, and Emotionality factors: A review of research and theory. *Personality and Social Psychology Review, 18*(2), 139-152.
- Babarović, T. i Šverko, I. (2013). The HEXACO personality domains in the Croatian sample. *Društvena Istraživanja: Časopis za Opća Društvena Pitanja, 22*(3), 397-411.
- Bauer, J. J., McAdams, D. P. i Pals, J. L. (2008). Narrative identity and eudaimonic well-being. *Journal of Happiness Studies, 9*(1), 81-104.
- Birchler-Pedross, A., Schröder, C. M., Münch, M., Knoblauch, V., Blatter, K., Schnitzler Sack, C., ... & Cajochen, C. (2009). Subjective well-being is modulated by circadian phase, sleep pressure, age, and gender. *Journal of Biological Rhythms, 24*(3), 232-242.

- Brajša-Žganec, A., Ivanović, D. i Kaliterna Lipovčan, L. (2011). Personality traits and social desirability as predictors of subjective well-being. *Psihologijske Teme*, 20(2), 261-276.
- Bratko, D. i Sabol, J. (2006). Osobine ličnosti i osnovne psihološke potrebe kao prediktori zadovoljstva životom: rezultati on-line istraživanja. *Društvena Istraživanja: Časopis za Opća Društvena Pitanja*, 15(4-5 (84-85)), 693-711.
- Butković, A., Tomas, J., Španić, A. M., Hlupić, T. V. i Bratko, D. (2019). Emerging Adults Versus Middle-Aged Adults: Do they Differ in Psychological Needs, Self-Esteem and Life Satisfaction. *Journal of Happiness Studies*, 1-20.
- Chang, J. H., Huang, C. L. i Lin, Y. C. (2015). Mindfulness, basic psychological needs fulfillment, and well-being. *Journal of Happiness Studies*, 16(5), 1149-1162.
- Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological Bulletin*, 112(1), 155-159.
- Costa, P. T. i McCrae, R. R. (1980). Influence of extraversion and neuroticism on subjective well-being: happy and unhappy people. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38(4), 668.
- Costa, P. T., McCrae, R. R. i Zonderman, A. B. (1987). Environmental and dispositional influences on well-being: Longitudinal follow-up of an American national sample. *British Journal of Psychology*, 78(3), 299-306.
- Deci, E. L. i Ryan, R. M. (2000). The " what " and " why " of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-268.
- Deci, E. L. i Ryan, R. M. (2008). Hedonia, eudaimonia, and well-being: An introduction. *Journal of Happiness Studies*, 9(1), 1-11.
- Demir, M. i Özdemir, M. (2010). Friendship, need satisfaction and happiness. *Journal of Happiness Studies*, 11(2), 243-259.
- De Neve, J. E., Diener, E., Tay, L. i Xuereb, C. (2013). The objective benefits of subjective well-being. *World Happiness Report*.
- Diener, E. (1984). Subjective Well-Being (1984). *Psychological Bulletin*, 95(3).

- Diener, E. i Biswas-Diener, R. (2002). Will money increase subjective well-being?. *Social Indicators Research*, 57(2), 119-169.
- Diener, E. i Emmons, R. A. (1985). The independence of positive and negative affect. *Journal of Personality and Social Psychology*, 47, 1105–1117.
- Diener, E. D., Emmons, R. A., Larsen, R. J. i Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71-75.
- Diener, E., Gohm, C. L., Suh, E. i Oishi, S. (2000). Similarity of the relations between marital status and subjective well-being across cultures. *Journal of Cross-cultural Psychology*, 31(4), 419-436.
- Diener, E., Lucas, R. E. i Oishi, S. (2011). Subjective well-being: The science of happiness and life satisfaction. U: Lopez S. J. i Snyder, C. R. (Ur.), *The Oxford Handbook of Positive Psychology*, (str.187-194). Oxford library of psychology.
- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125(2), 276.
- Diener, E., Suh, E. M., Smith, H., & Shao, L. (1995). National differences in reported subjective well-being: Why do they occur?. *Social Indicators Research*, 34(1), 7-32.
- Emmons, R. A. i Diener, E. (1985). Personality correlates of subjective well-being. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 11(1), 89-97.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. London: SAGE
- Goldberg, L. R. (1990). An alternative" description of personality": the big-five factor structure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(6), 1216.
- Gutiérrez, J. L. G., Jiménez, B. M., Hernández, E. G., & Pcn, C. (2005). Personality and subjective well-being: Big five correlates and demographic variables. *Personality and Individual Differences*, 38(7), 1561-1569.
- Haring, M. J., Stock, W. A., & Okun, M. A. (1984). A research synthesis of gender and social class as correlates of subjective well-being. *Human Relations*, 37(8), 645-657.

- Hayes, N., & Joseph, S. (2003). Big 5 correlates of three measures of subjective well-being. *Personality and Individual Differences*, 34(4), 723-727.
- Križanić, V. (2013). *Temperament i odnos pozitivnih i negativnih temeljnih afekata u kontekstu dinamičkog modela afekta*. Neobjavljena doktorska disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Larsen, R. J. i Buss, D. M. (2005). *Psihologija ličnosti*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Larsen, R. J. i Eid, M. (2008). Ed Diener and the Science of Subjective Well-Being. U: Eid, M. i Larsen, R. J. (Ur.). *The science of subjective well-being*. Guilford Press.
- Larsen, R. J. i Diener, E. (1987). Affect intensity as an individual difference characteristic: A review. *Journal of Research in Personality*, 21, 1–39.
- Lee, K. i Ashton, M. C. (2004). Psychometric properties of the HEXACO personality inventory. *Multivariate Behavioral Research*, 39(2), 329-358.
- Lee, K. i Ashton, M. C. (2008). The HEXACO personality factors in the indigenous personality lexicons of English and 11 other languages. *Journal of Personality*, 76(5), 1001-1054.
- Lepper, H. S. (1998). Use of other-reports to validate subjective well-being measures. *Social Indicators Research*, 44(3), 367-379.
- Lucas, R. E., Diener, E. i Suh, E. (1996). Discriminant validity of well-being measures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71, 616–628.
- Lyubomirsky, S. (2001). Why are some people happier than others? The role of cognitive and motivational processes in well-being. *American Psychologist*, 56(3), 239.
- Martela, F. i Ryan, R. M. (2016). The benefits of benevolence: Basic psychological needs, beneficence, and the enhancement of well-being. *Journal of Personality*, 84(6), 750-764.
- McCrae, R. R. i Costa, P. T. (1987). Validation of the five-factor model of personality across instruments and observers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(1), 81-90.

- McCrae, R. R. i Costa Jr, P. T. (1991). Adding Liebe und Arbeit: The full five-factor model and well-being. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 17(2), 227-232.
- McDonald, J. D. (2008). Measuring personality constructs: The advantages and disadvantages of self-reports, informant reports and behavioural assessments. *Enquire*, 1(1), 1-19.
- Minkov, M. (2009). Predictors of differences in subjective well-being across 97 nations. *Cross-Cultural Research*, 43(2), 152-179.
- Molix, L. A. i Nichols, C. P. (2013). Satisfaction of basic psychological needs as a mediator of the relationship between community esteem and wellbeing. *International Journal of Wellbeing*, 3(1).
- Murray, H. A. i McAdams, D. (1938). *Explorations in Personality*. Oxford University Press. New York.
- Mutak, A. i Vukasović Hlupić, T. (2017). Exogeneity of the circaseptan mood rhythm and its relation to the working week. *Review of Psychology*, 24(1-2), 15-28.
- Myers, D. G. i Diener, E. (1995). Who is happy?. *Psychological Science*, 6(1), 10-19.
- Pavot, W. i Diener, E. (1993). Review of the satisfaction with life scale. *Psychological Assessment*, 5(2): 164-172.
- Pollock, N. C., Noser, A. E., Holden, C. J. i Zeigler-Hill, V. (2016). Do orientations to happiness mediate the associations between personality traits and subjective well-being?. *Journal of Happiness Studies*, 17(2), 713-729.
- Reeve, J. (2010). *Razumijevanje motivacije i emocija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Reis, H. T., Sheldon, K. M., Gable, S. L., Roscoe, J. i Ryan, R. M. (2000). Daily well-being: The role of autonomy, competence, and relatedness. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(4), 419-435.
- Romero, E., Villar, P. i López-Romero, L. (2015). Assessing six factors in Spain: Validation of the HEXACO-100 in relation to the Five Factor Model and other conceptually relevant criteria. *Personality and Individual Differences*, 76, 75-81.

- Ryan, R. M. i Deci, E. L. (2000a). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68.
- Ryan, R. M. i Deci, E. L. (2000b). The darker and brighter sides of human existence: Basic psychological needs as a unifying concept. *Psychological Inquiry*, 11(4), 319-338.
- Ryu, E. (2011). Effects of skewness and kurtosis on normal-theory based maximum likelihood test statistic in multilevel structural equation modeling. *Behavior Research Methods*, 43(4), 1066-1074.
- Schimmack, U., Diener, E. i Oishi, S. (2002). Life satisfaction is a momentary judgment and a stable personality characteristic: The use of chronically accessible and stable sources. *Journal of Personality*, 70, 345–384.
- Skevington, S. M. i Böhnke, J. R. (2018). How is subjective well-being related to quality of life? Do we need two concepts and both measures?. *Social Science & Medicine*, 206, 22-30.
- Suh, E., Diener, E., Oishi, S. i Triandis, H. C. (1998). The shifting basis of life satisfaction judgments across cultures: Emotions versus norms. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 482–493.
- Tay, L. i Diener, E. (2011). Needs and subjective well-being around the world. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101(2), 354.
- Tkach, C. i Lyubomirsky, S. (2006). How do people pursue happiness?: Relating personality, happiness-increasing strategies, and well-being. *Journal of Happiness Studies*, 7(2), 183-225.
- Waterman, A. S., Schwartz, S. J. i Conti, R. (2008). The implications of two conceptions of happiness (hedonic enjoyment and eudaimonia) for the understanding of intrinsic motivation. *Journal of Happiness Studies*, 9(1), 41-79.
- Watson, D. i Tellegen, A. (1985). Toward a consensual structure of mood. *Psychological Bulletin*, 98(2), 219 - 235.

- Watson, D., Clark, L. A. i Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: the PANAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(6), 1063-1070.
- Witter, R. A., Okun, M. A., Stock, W. A. i Haring, M. J. (1984). Education and subjective well-being: A meta-analysis. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 6(2), 165-173.

Prilozi:**Prilog A. Demografski podatci uzorka ($N = 409$)**

		<i>N</i>	%
Spol	Muški	99	24.2
	Ženski	307	75.1
	Ne želim odgovoriti	3	0.7
Veličina mjesta	Veliki grad	130	31.8
	Grad srednje veličine	31	7.6
	Mali grad	86	21.0
	Jako mali grad/selo	162	39.9
Prihodi	Ispodprosječni	44	10.8
	Prosječni	263	64.3
	Iznadprosječni	102	24.9
Obrazovanje	Osnovna škola	1	0.2
	Srednja škola	129	31.5
	Preddiplomski studij / Viša škola	146	35.7
	Diplomski studij	127	31.1
	Poslijediplomski / specijalistički studij	6	1.5
Zaposlenje	Nezaposlen/a	34	8.3
	Zaposlen/a – privremeno	49	12.0
	Zaposlen/a – stalno	108	26.4
	Student	218	53.3
	U mirovini	0	0
Bračni status	Slobodan/na	171	41.8
	U vezi	175	42.8
	U braku	57	13.9
	Razveden/a	4	1.0
	Udovac/ica	2	0.5
Dob	18-24	236	57.7
	25-35	142	34.7
	36-57	31	7.6

Prilog B: Korelacije između socio-demografskih varijabli, osobina ličnosti HEXACO modela, osnovnih psiholoških potreba te aspekata subjektivne dobrobiti ($N = 409$)

	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
1. Spol	.04	-.00	-.13**	.07	-.04	.13**	.22**	.44**	-.04	.04	.10*	-.08	-.06	.07	.07	.00	-.04	.13**	-.09*	-.05
2. Dob	1	.06	.04	.28**	-.38**	.56**	.19**	-.04	.09	.10*	.09	.05	.08	-.08	.01	.05	.06	-.05	.07	.06
3. Veličina mjesta		1	-.15**	-.02	-.05	.17**	.15**	.01	-.09	-.05	-.02	-.11*	-.09	-.04	-.08	-.01	.01	-.03	.02	.01
4. Prihodi			1	.17**	-.02	.03	-.02	-.07	.08	-.03	.22**	.05	.23**	.15**	.14**	.26**	.10*	-.07	.10*	.20**
5. Obrazovanje				1	-.35**	.18**	.10*	.06	.05	.01	.14**	.04	.11*	.09	.07	.13**	.08	-.03	.06	.11*
6. Zaposlenje					1	-.29**	-.09	.01	-.00	-.05	.00	.05	.07	-.03	-.01	.02	-.03	-.00	-.02	.00
7. Bračni status						1	.13**	.06	.10	-.03	.14**	-.07	.13**	.04	.04	.19**	.15**	-.14**	.17**	.20**
8. H							1	.08	.07	.18*	.22*	.03	.075	.19*	.09	.12*	.14**	-.16**	.17**	.17**
9. E								1	-.15*	-.04	.07	.01	-.15*	-.16*	.10	-.08	-.15**	.36**	-.30**	-.21**
10. X									1	.13**	.22**	.06	.57**	.49**	.58**	.47**	.55**	-.50**	.62**	.61**
11. A										1	.04	.09	.06	.10*	.23**	.12*	.21**	-.31**	.30**	.24**
12. C											1	.01	.44**	.18**	.13**	.27**	.28**	-.13**	.24**	.29**
13. O												1	.05	.01	.03	-.02	.05	.03	.01	-.01
14. Kompetentnost													1	.55**	.45**	.58**	.57**	-.46**	.60**	.66**
15. Autonomija														1	.60**	.54**	.48**	-.51**	.58**	.63**
16. Povezanost															1	.45**	.45**	-.38**	.49**	.52**
17. Zadovoljstvo životom																1	.55**	-.48**	.61**	.90**
18. Pozitivan afekt																	1	-.46**	.85**	.78**
19. Negativan afekt																		1	-.86**	-.75**
20. PA-NA																			1	.90**
21. SWB																				1

Legenda: ** $p < .01$; * $p < .05$; Spol: 1 = M, 2 = Ž, 3 = Ne želim odgovoriti; Veličina mjesta: 1 = veliki grad, 4 = selo; Prihodi: 1 = ispodprosječni, 3 = iznadprosječni; Obrazovanje: 1 = Osnovna škola, 5 = Poslijediplomski studij; Zaposlenje: 1 = Nezaposlen, 2 = privremeno zaposlen, 3 = stalno zaposlen, 4 = student, 5 = u mirovini; Bračni status: 1 = slobodan, 2 = u vezi, 3 = u braku, 4 = razveden, 5 = udovac; H = iskrenost-poniznost; E = emocionalnost; X = ekstraverzija; A = ugodnost; C = savjesnost; O = otvorenost k iskustvima; PA-NA = razlika pozitivnog i negativnog afekta / afektivna uravnoteženost; SWB = kompozitna mjera subjektivne dobrobiti.

Prilog C: Rezultati hijerarhijske regresijske analize: demografske varijable, osnovne psihološke potrebe te osobine ličnosti te kao prediktori tri indikatora subjektivne dobrobiti ($N = 409$)

	Zadovoljstvo životom			Afektivna uravnoteženost			Subjektivna dobrobit		
	β_{M1}	β_{M2}	β_{M3}	β_{M1}	β_{M2}	β_{M3}	β_{M1}	β_{M2}	β_{M3}
Spol	.00	-.00	-.03	-.10*	-.12*	-.05	-.06	-.07	-.04
Dob	.05	-.04	.03	.07	.07	.00	-.07	.06	.02
Kompetentnost		.38**	.33**		.35**	.25**		.41**	.33**
Autonomija		.27**	.26**		.32**	.22**		.33**	.27**
Povezanost		.12*	.07		.15**	.05		.15**	.07
H			.02			.08			.05
E			.03			-.17**			-.08
X			.10			.28**			.21**
A			.04			.20**			.14**
C			.04			.02			.03
O			-.05			-.05			-.06
R^2 (R^2_{adj})	.00 (.00)	.42 (.41)	.43 (.42)	.02 (.01)	.48 (.47)	.61 (.60)	.01 (.00)	.56 (.55)	.62 (.61)
F	0.45	58.25	27.26	3.02	75.40	55.79	1.45	101.80	57.69
p	.64	<.001	<.001	.05	<.001	<.001	.24	<.001	<.001
ΔR^2		.42	.01		.47	.12		.55	.06
$F_{\Delta R^2}$		96.57	1.26		121.85	20.89		167.52	9.81
$p_{\Delta R^2}$		<.001	.28		<.001	<.001		<.001	<.001

Legenda: β = vrijednost standardiziranog regresijskog koeficijenta; M1,M2,M3 = Grupe prediktora u hijerarhijskoj regresijskoj analizi (modeli); R^2 = ukupni doprinos objašnjenjivosti varijanci; R^2_{adj} = korigirani ukupni doprinos objašnjenjivosti varijanci; F = vrijednost ukupnog F -omjera; ΔR^2 = doprinos pojedine grupe prediktora objašnjenjivosti varijanci; $F_{\Delta R^2}$ = vrijednost F -omjera za dodanu grupu prediktora, * $p < .05$, ** $p < .01$.

Interpretacija rezultata navedenih u Prilogu C.

U prvom koraku hijerarhijske regresijske analize demografske varijable nisu se pokazale značajnim prediktorima niti jednog od tri aspekta subjektivne dobrobiti. Za kriterij zadovoljstva životom, možemo vidjeti da su psihološke potrebe imale značajan doprinos objašnjenju varijance ovog kriterija ($\Delta R^2 = 42\%$). Osobine ličnosti nisu imale statistički značajan doprinos u objašnjenju varijance zadovoljstva životom. U drugom koraku samostalni pozitivni doprinos imale su potrebe za kompetentnošću, autonomijom i povezanošću te iako se u trećem koraku analize osobine ličnosti nisu pokazale kao značajni prediktori zadovoljstva životom, njihovim uvođenjem u regresijsku analizu potreba za povezanošću prestaje biti značajan prediktor. Završni model objasnio je 43% varijance zadovoljstva životom.

Drugi kriterij bila je afektivna uravnoteženost, točnije razlika pozitivnog i negativnog afekta. Za ovaj kriterij i psihološke potrebe ($\Delta R^2 = 46.9\%$) i osobine ličnosti ($\Delta R^2 = 12.4\%$) imale su statistički značajan doprinos u objašnjenju varijance. U drugom koraku samostalni doprinos imale su potrebe za kompetentnošću, autonomijom i povezanošću, a kada smo u idućem koraku u analizu uključili osobine ličnosti HEXACO modela, značajan samostalni doprinos imale su potrebe za kompetentnošću i autonomijom te osobine emocionalnost (negativno), ekstraverzija te ugodnost. Nakon uvođenja osobina ličnosti u model potreba za povezanošću je prestala značajno doprinositi predikciji kriterija, a doprinos potreba za kompetentnošću i autonomijom se smanjio. Završni model je objasnio 60.7% varijance afektivne uravnoteženosti.

Treći kriterij korišten u ovom istraživanju bila je kompozitna mjera subjektivne dobrobiti, koju smo formirali na temelju rezultata Skale zadovoljstva životom te Skale pozitivnog i negativnog afekta. Za ovaj kriterij vidljivo je da su i psihološke potrebe ($\Delta R^2 = 55.1\%$) i osobine ličnosti ($\Delta R^2 = 5.7\%$) imale statistički značajan doprinos objašnjenju varijance. U drugom koraku analize samostalni doprinos imale su potrebe za kompetentnošću i autonomijom, a dodavanjem osobina ličnosti u analizu u trećem koraku značajan pozitivni samostalni doprinos u objašnjenju kriterija imale su potrebe za kompetentnošću i autonomijom te osobine ekstraverzije i ugodnosti. Nakon uvođenja osobina ličnosti u model doprinos potreba za kompetentnošću i autonomijom se smanjio,

no i dalje su ostali značajni samostalni prediktori kompozitne mjere subjektivne dobrobiti. Završni model objasnio je 61.5 % varijance kompozitne mjere subjektivne dobrobiti.

Inkrementalna valjanost osobina ličnosti HEXACO modela povrh osnovnih psiholoških potreba bila je statistički značajna za kriterij afektivne uravnoteženosti te za kompozitnu mjeru subjektivne dobrobiti. Ako usporedimo navedene podatke s podacima u Tablici 3., inkrementalna valjanost psiholoških potreba povrh HEXACO osobina ličnosti u objašnjenju tri kriterija subjektivne dobrobiti bila je veća od inkrementalne valjanosti osobina ličnosti povrh psiholoških potreba.